Bharatiya Vidyamandir Amravati`s

BHARATIYA MAHAVIDYALAYA, MORSHI
(Dist. Amravati) (444905)
NAAC Re-Accredited "B" Grade
Phone No. 07228-222242
Fax. No. 07228-222242
Website: bmvmorshi.org
Email : bmvmorshi@rediffmail.com

Dr. R. G. Bambole
M.A., Ph.D., NET.
(Principal)

No./BMV/ Q /2022 – 2023
Date : 20 / 04 / 2022

1.3.2 Percentage of students undertaking project work/field work/ internships (Data for the latest completed academic year)

1.3.2.1. **Number of students undertaking project work/field work / internships**

As clarification asked in DVV here institution has providing project work completion certificate of 1.Kale Priyanka Gajanan 2.Metkar Pallavi Santosh 3.Deshmukh Tejas Rajendra 4.Malawe Abhishek Raju 5.Pathan Nishadbano Majidkha 6.Neware Gaurav Arun 7.Mansuri Misba Abdulvaheed 8.Bhalavi Divya Baliram from the organization where project was completed along with the duration and also providing report of the field visit / sample photographs of the field visit / permitted by the head of institution and department head Bharatiya Mahavidyalaya, Morshi.

Principal
Principal
Bhartiya Mahavidyalaya
Morshi

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती

भारतीय महाविद्यालय मोर्शी

प्रकल्प अहवाल

विषय : श्री शुध्द तेलघाणी उद्योग

-: मार्गदर्शक :-

प्रा. भाग्यश्री साद
भारतीय महाविद्यालय मोर्शी

-: सादरकर्ता:-

अभिषेक राजू मालवे

(बी.कॉम.भाग-३, सेमिस्टर-६)

भारतीय महाविद्यालय,
मोर्शी

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते कीं, मोर्शी येथील श्री शुध्द तेलघाणी उद्योग या विषयावर सदर संशोधन अभिषेक राजू मालवे, संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाच्या वाणिज्य पदवी अभ्यासक्रमाच्या अंतर्गत परीक्षेसाठी अनिवार्य प्रकल्प अहवाल माझ्या मार्गदर्शनाखाली परीश्रम पूर्वक पूर्ण केला असून हा प्रकल्प अहवाल परीक्षेसाठी सादर करण्याच्या योग्यतेचा आहे.

करीता प्रमाणपत्र देण्यात येत आहे.

मार्गदर्शक

ठिकाण : मोर्शी

दिनांक : 3/6/22

प्रा.भाग्यश्री साद

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की अभिषेक राजू मालवे हा विद्यार्थी भारतीय महाविद्यालयातील वाणिज्य विभागाचा सत्र २०२१-२२ चा नियमित विद्यार्थी आहे. आमच्या अनुमतीने वाणिज्य विभागातील ई-कॉमर्स या अभ्यासक्रमाचा एक भाग म्हणून मोर्शी येथील श्री शुध्द तेलघाणी उद्योग विषयावर प्रकल्प अहवाल त्यांनी प्रा. भाग्यश्री साद यांच्या मार्गदर्शनाखाली पूर्ण केला.

सदर प्रकल्प अहवाल संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ अमरावती अंतर्गत येणाऱ्या भारतीय महाविद्यालय मोर्शी येथील वाणिज्य पदवी (बी.कॉम.भाग-३ सेमी.-६) च्या अभ्यासक्रमासाठी सादर करण्याच्या योग्यतेचा आहे.

प्रा.व्ही.व्ही. खांडेकर
(वाणिज्य विभाग प्रमुख)
भारतीय महाविद्यालय मोर्शी

डॉ. एस.बी. बिजवे
(प्राचार्य)
भारतीय महाविद्यालय मोर्शी
Principal
Bhartiya Mahavidyalaya
Morshi

ठिकाण : मोर्शी

दिनांक : 3 / 6 /२०२२

प्रतिज्ञापत्र

मी प्रतिज्ञापूर्वक निवेदन करतो कीं, श्री शुध्द तेलघाणी उद्योग प्रकल्प विषय अहवाल माझा स्वतंत्र व अभ्यासपूर्ण कृती असून हा प्रकल्प अहवाल परीक्षेसाठी प्रस्तुत करण्यात आले आहे.

सदर प्रकल्प अहवाल भारतीय महाविद्यालय मोर्शी मधून संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाच्या बी.कॉम.भाग-३ सेमिस्टर-६ शैक्षणीक सत्र २०२१-२२ अभ्यासक्रम परीक्षेसाठी प्रा.भाग्यश्री साद यांच्या मार्गदर्शना खाली मी सादर करीत आहे.

संशोधनकर्ता

अभिषेक राजू मालवे

बी. कॉम. भाग-३, सेमि.-६

ऋणनिर्देश

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ अमरावती अंतर्गत भारतीय महाविद्यालय मोर्शी येथील वाणिज्य अभ्यासक्रमातील अनिवार्य भाग म्हणून हा प्रकल्प अहवाल सादर करतांना मला अत्यंत आनंद होत आहे.

श्री शुध्द तेलघाणी उद्योग या विषयाची निवड करतांना माझ्या मनात असणारी लघू/गृहउद्योग विषयी ची माहिती जाणून घेण्याची ईच्छा व आजच्या स्पर्धात्मक व्यापाराच्या युगात स्वतंत्र चढाओढ असल्यामुळे त्या बाबत माहिती करुन घेणे अत्यावश्यक असल्यामुळे याचा अभ्यास करुन संशोधन केले आहे.

या प्रकल्प अहवालासाठी प्रा. भाग्यश्री साद यांचे अचूक मार्गदर्शन मला अनमोल ठरले. त्यांच्या मार्गदर्शना शिवाय हा शोध अहवाल पूर्णत्वास येणे शक्य नव्हते. त्यांचे मी मन:पूर्वक आभारी आहे.

या प्रकल्प अहवालासाठी योग्य असे मार्गदर्शन करणारे प्राचार्य डॉ एस. बी. बिजवे आणि विभाग प्रमुख प्रा.व्ही.व्ही.खांडेकर यांचे मी मनापासून आभार मानतो.

तसेच माझे वाणिज्य विभागाचे प्रा.डी.एन.काळे यांनी जे मार्गदर्शन केले त्यांचे सुध्दा मी आभार मानतो. त्याच बरोबर श्री शुध्द तेलघाणी उद्योगाचे मालक श्री गजानन मारोतराव पराते यांचे सहकार्य लाभले असल्यामुळे मी त्यांचा आभारी आहे.

तसेच हा प्रकल्प अहवाल पूर्ण करण्याकरीता टंकलेखनाचे काम कमीत कमी वेळात व उत्कृष्ठरित्या करुन दिल्याबद्दल सौ. रुपाली तिवारी, याचीही मी आभारी आहे.

तसेच ज्यांनी या संशोधन प्रकल्पा करीता प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सहकार्य केले, अश्या सर्वांचा मी आभारी आहे.

संशोधनकर्ता

अभिषेक राजू मालवे
बी.कॉम.भाग-३, सत्र ६

प्रस्तावना

आजच्या खुल्या अर्थव्यवस्थेमध्ये भारतात मोठया प्रमाणात औद्योगिकीकरणाला चालना मिळाली आहे. जागतिकीकरणाच्या व स्पर्धेच्या युगात प्रत्येक व्यापारी, लहान उद्योजक आपल्या मालाला बाजारपेठ मिळावी या साठी प्रयत्न करीत असतो. बाजारपेठ प्राप्त करण्या करीता व व्यापारातील ताण कमी करण्यासाठी आज मोठया प्रमाणावर संगणकाचा वापर करण्यात येत आहे. आज इंटरनेटच्या वापरातून मोठया प्रमाणावर वस्तू व सेवांची खरेदी विक्री होत आहे. त्यामुळे आज ई-कॉमर्स चा वापर व्यापारी क्षेत्र व सेवाक्षेत्र या मध्ये मोठया प्रमाणावर होत आहे.

आधुनिक काळात व्यवसायाच्या क्षेत्रात अनेक बदल घडून येत आहे.इतर क्षेत्राप्रमाणे व्यवसायामध्ये नवनविन पध्दतींचा अवलंब केल्या जात आहे. या तंत्रज्ञ ानाच्या साह्याने ग्राहकांना नवनविन सेवा सुविधा उपलब्ध करुन दिल्या जात आहे. या व्दारे कंपनी/व्यापारी/उद्योजक आपला स्तर उंचावून आपल्या मालाची विक्री करुन ग्राहकांना आपल्याकडे आकर्षित करतात. स्पर्धात्मक युगात प्रगती करण्यासाठी नविन तंत्रज्ञान एक प्रभावी माध्यम ठरत आहे.

श्री शुध्द तेलघाणी हा उद्योग हा व्यवसाय २१ मार्च २०२१ या वर्षी श्री. गजानन मारोतराव पराते यांनी सुरु केला आहे. व या व्यवसायाने अल्पावधीतच शहर व परीसरामध्ये चांगला जम बसविला आहे. उत्तरोत्तर हा व्यवसाय प्रगतीपथावर आहे.

विषय निवडीची कारणे :

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाचे बी.कॉम.भाग-३, सत्र-६ ई-वाणिज्याची मुलतत्वे या विषयावर उद्योजकांना भेट देवून प्रकल्प अहवाल तयार करणे आवश्यक केले आहे. विद्यार्थ्यांना आवड निर्माण व्हावी त्या साठी त्यांना योग्य विषय निवडता यावा, त्या संबंधी विस्तृत माहिती गोळा करता यावी आणि त्याच प्रमाणे इतरांनाही त्याचा फायदा व्हावा हा त्या मागचा उद्देश आहे.

भारतात वाढत्या बेरोजगारी मुळे मनुष्याला आपल्या पायावर उभे राहण्यासाठी लघू उद्योग किंवा कुटीर उद्योग स्थापन करणे आवश्यक आहे. आपल्या देशात लोकसंख्येच्या तुलनेत रोजगार अल्प असून आजच्या युवकांची धाव नोकरीकडे पाहावयास मिळते. त्यांचे लक्ष लघु उद्योग व कुटीर उद्योगा कडे वळवून नोकरीला पर्यायी असा उदरनिर्वाहाचा धंदा मिळाला पाहीजे ही भावना त्यांच्या मध्ये रुजविणे, हा या प्रकल्प अहवाल तयार करण्याचा उद्देश आहे.

माझा हा विषय निवडण्या मागचे कारण असे कीं, मी या प्रकल्प अहवालामध्ये लघुउद्योगाचे/गृहउद्योगाचे महत्व समजावून आजच्या बेरोजगारीची समस्या सोडविण्यासाठी जर स्वत: लघूउद्योग/गृहउद्योग सुरु केला तर त्याना रोजगार मिळू शकतो.

वरील सर्व गोष्टींचा सखोल विचार करुन मी हा विषय अहवाला साठी निवडला आहे.

संशोधन पध्दती :

आधुनिक युग हे तंत्रज्ञानाचे युग आहे. त्याच प्रमाणे स्पर्धात्मक युग असल्याने मोठ्या प्रमाणावर व्यवसायात बदल होत आहे. कुठल्याही विषयाचे संशोधन करीत असतांना नियोजित कार्य कसे चालते, व त्यावर पुन्हा-पून्हा शोध घेवून विचार करण्यात येतो. अश्या प्रकारे करण्यात येणाऱ्या क्रियेतून संशोधनाचा खरा अर्थ स्पष्ट होतो.

संशोधनाचा आढावा :

कोणत्याही विषयाचे संशोधन वैधानिक आधारावर जो पर्यंत करु शकत नाही, तो पर्यंत आवश्यक परीणाम आणि चांगल्या प्रकारे माहिती मिळू शकत नाही. तेंव्हा संशोधनाची योग्य पध्दती निश्चीत करणे आवश्यक आहे.

मी या लघू/गृह उद्योगाचा विचार करुन प्रत्यक्ष मुलाखत या संशोधन पध्दतीवर भर दिला आहे.

प्रत्यक्ष मुलाखत :

मुलाखत म्हणजे संबंधीत व्यक्तीशी प्रत्यक्ष संभाषण किंवा चर्चा, विषयाला अनुसरुन तथ्य गोळा करणे होय. मी या उद्योगाला प्रत्यक्ष जाऊन व्यवसाय मालकाशी प्रत्यक्ष भेट घेतली व त्यांच्याशी विचार विनीमय करुन माहिती गोळा केली.

प्रश्नावली :

प्रत्यक्ष मुलाखत घेतांना मी या प्रश्नावलीचे स्वरुप तयार करुन त्यांना विचारलेल्या प्रश्नांची योग्य उत्तरे मिळविण्याचा पूरेपूर प्रयत्न केला आहे. कागदोपत्री प्राप्त होणाऱ्या माहिती वर अवलंबून न राहता प्रत्यक्ष भेट देवून व त्यांना प्रश्न करुन योग्य असे उत्तरे घेवून माहिती गोळा केली आहे.

उद्योग म्हणजे काय ?

उत्पादीत वस्तू ग्राहकांपर्यंत पोहोचविण्याचे माध्यम असे उद्योगाचे वर्णन करता येईल. एक किंवा अनेक व्यक्तींनी एका ठिकाणी येवून त्यामध्ये मोठया प्रमाणावर भांडवल गुंतवणूक करुन तसेच यंत्रसामुग्री बसवून मोठया प्रमाणावर उत्पादन घेवून ते ग्राहकांना पोहोचविणे याला उद्योग असे म्हणता येईल.

१) उद्योगाची माहिती :

श्री शुध्द तेलघाणी हा उद्योग अमरावती रोड, बाजार समितीच्या समोर, मोर्शी जि.अमरावती या ठिकाणी आहे. या उद्योगाची जागा ही व्यवसाय मालक गजानन मारोतराव परांते यांच्या स्वत:च्या मालकीची आहे. या उद्योगातून फक्त शेंगदाण्याचे तेल काढल्या जाते. उद्योग सुरु करण्यासाठी नगर पालिकेचे ना हरकत प्रमाणपत्र आणि शासनाची परवानगी घ्यावी लागते. हा व्यवसाय रोजगार निर्मीतीसाठी अत्यंत उपयुक्त असा व्यवसाय आहे.

२) जागा :

श्री शुध्द तेल घाणी हा उद्योग कमी जागा वापरुन सुध्दा या उद्योगाचा उद्योजक किंवा मालक चांगल्या प्रकारे व्यवसाय करुन नफा मिळवू शकतो. या उद्योगासाठी व्यवसाय मालकाजवळ एक खोली ४५० चौरस फुट इतकी असून जागा असून त्याची किमत ५ लक्ष रुपये आहे. इमारत ही उद्योजकाच्या स्वत:च्या मालकीची आहे. या जागेमध्ये व्यवसाय मालक यशस्वीरित्या आपला उद्योग करीत आहे.

३) भांडवल :

श्री शुध्द तेलघाणी या व्यवसायाला लागणारे भांडवल हे व्यावसायिकाच्या स्वत:च्या मालकीचे आहे. या उद्योगात व्यवसाय मालकाने रु १,००,००० इतके भांडवल गुंतवणूक केले आहे. आणि या करीता कोणत्याही प्रकारचे कर्ज घेतले नाही. आता हा उद्योग या भांडवलाच्या आधारे यशस्वीरित्या चालतो आहे.

४) साधन सामुग्री व उपकरणे :

श्री शुध्द तेलघाणी उद्योगा करीता विविध तेल बियापासून तेल काढणारे आणि तेल शुध्द करण्यासाठी फिल्टर यंत्राची आवश्यकता असतें. संपूर्ण संयंत्र या करीता उद्योजकाने लावलेले आहे. व्यवसाया करीता आवश्यक असलेले फर्नीचर बसवून घेण्यात आले. व्यवसाय मालक फक्त शेंगदाण्या पासून तेल काढतात.

५) तेल तयार करावयाची प्रक्रिया :

श्री शुध्द तेलघाणी उद्योगात शुध्द शेंगदाणे तेलाचे उत्पादन घेतल्या जाते. लाल शेंगदाण्यांचा उपयोग या करीता करण्यात येतो. शेंगदाणे स्वच्छ निवडल्यावर त्याला यंत्रामध्ये टाकल्या जाते. यंत्राव्दारे क्रशींग झाल्यावर यंत्राला जुळलेल्या पाईप मधून तेल फिल्टर यंत्रात जाते आणि त्यानंतर शुध्द तेल साठविल्या जाते.

६) खर्च :

१) **विज बिल** :

या उद्योगाकरीता व्यावसायीक मालकाने यंत्र आणि आस्थापने करीता विज जुळवणी घेतली असून व्यवसाय मालकाला रु १०००/- महिना विजेचे बिल भरावे लागते. वार्षिक १२,०००/- रु हे विजेवर खर्च होतात.

२) मजूरी वरील खर्च

या उद्योगात एका कामगारास रोजदार देण्यात आला असून त्याची दरमहा मजूरी रु. १०,०००/- प्रमाणे वार्षिक १,२०,०००/- रु. मजूरीवर खर्च होतो.

व्यवसाय मालकाची दरमहा मजूरी १०,०००/- रु. आणि वार्षिक रु.१,२०,००० खर्च होतो.

३) इतर खर्च :

१) मालाची खरेदी
शेंगदाणे दर रु १२०/-प्रतिकिलो
दरमहा ६ क्विंटल प्रमाणे x
१२ महिने ७२ क्विंटल = ८,६४,००० वार्षिक

२) किरकोळ
खर्च यंत्र देखरेख दुरुस्ती = १०,००० वार्षिक

३) फर्नीचर/यंत्रावरील घसारा ५% = ५,००० वार्षिक

७) उद्योगातून मिळणारे उत्पन्न

श्री शुध्द तेलघाणी व्यवसायात दरदिवशी १०० किलो तेल काढल्या जाण्याचे यंत्र बसविण्यात आले. मात्र सध्या दरदिवशी १० लिटर तेल या उद्योगातून काढल्या जाते. मागणी प्रमाणे तेल काढल्या जाते. २८०/- रु. लिटर प्रमाणे तेल विकल्या जाते. उद्योगातून दरदिवशी २,८०० रु. प्राप्त होतात. एका महिन्याला ८४,००० रुपयाचा व्यवसाय आणि वार्षिक १०,०८,०००/- रु. या उद्योगातून प्राप्त होतात.

शेंगदाना प्रकियेतून तेल निघाल्यावर दरमहा ३०० किलो ढेप निघते त्याची विक्री ५०/- रु. किलो प्रमाणे केल्या जाते. वार्षिक १,८०,०००/- रुपयाची ढेप विक्री होते.

श्री शुध्द तेलघाणी उद्योग, मोर्शी

नफा तोटा खाते :

३१ मार्च २०२२ या वर्षाकरीता

विवरण (नांवे)	राशी रु.	विवरण (जमा)	राशी रु.
मालाची खरेदी कच्चा माल(शेंगदाणे)	८,६४,०००	तेल विक्री	१०,०८,०००
विज बिल	१२,०००	ढेप विक्री	१,८०,०००
मजूरी व्यवसाय मालकासह	२,४०,०००		
किरकोळ खर्च यंत्र देखभाल	५,०००		
घसारा ५%	५,०००		
शुध्द नफा	**६२,०००**		
एकूण	**११,८८,०००**	**एकूण**	**११,८८,०००**

निष्कर्ष :

श्री शुध्द तेलघाणी उद्योगास दि. ९/५/२०२२ शुक्रवार ला EOE या विषयांतर्गत भेट दिली.

या वरुन आम्हाला पुढील निष्कर्ष उद्योगाच्या प्रत्यक्ष भेटी मध्ये आढळून आले. शुध्द तेलघाणी हा असा उद्योग आहे कीं, या उद्योगाला कमी जागेमध्ये प्रस्थापित करता येतो. या उद्योगात श्रमीक कमी प्रमाणात लागतात. व्यावसायीक हा स्वत:ही या व्यवसायात काम करु शकतो.

शुध्द तेलघाणी उद्योगात कमी भांडवलाची गुंतवणूक करुन नफा मिळू शकतो. इतर व्यवसाया प्रमाणे या उद्योगा मध्ये जास्त प्रमाणात यंत्र किंवा सामुग्रीची आवश्यकता नसते.

शुध्द तेलघाणी या व्यवसायामध्ये अतिरिक्त खर्च जास्त प्रमाणात करावा लागत नाही. शुध्द तेलघाणी हा एक असा उद्योग आहे जो स्वयंरोजगाराला प्रोत्साहीत करतो आणि बेरोजगारीचे प्रमाण कमी करतो. या उद्योगात कामगारांना रोजगार मिळून, रोजगार निर्मीती होते. दिवसेदिवस नागरीकांमध्ये शुध्द तेल उपभोगण्याची मानसिकता निर्माण होत आहे. त्यामुळे अश्या शुध्द तेल घाणी उद्योगास उज्वल भविष्य आहे.

अश्या प्रकारे श्री. गजानन मारोतराव पराते यांच्या श्री शुध्द तेलघाणी उद्योगाला भेट दिल्यानंतर त्यांनी आम्हाला या उद्योगा बद्दल सखोल माहिती दिली आणि आम्हाला बहूमोल मार्गदर्शन केले त्या बद्दल आम्ही त्यांचे आभारी आहोत.

आपला विद्यार्थी

बी.कॉम.भाग-३, सत्र-६

श्री शुध्द तेल घाणी उद्योग, मोर्शी या उद्योगास विद्यार्थीनींनी भेट दिल्या प्रसंगीचे छायाचित्र

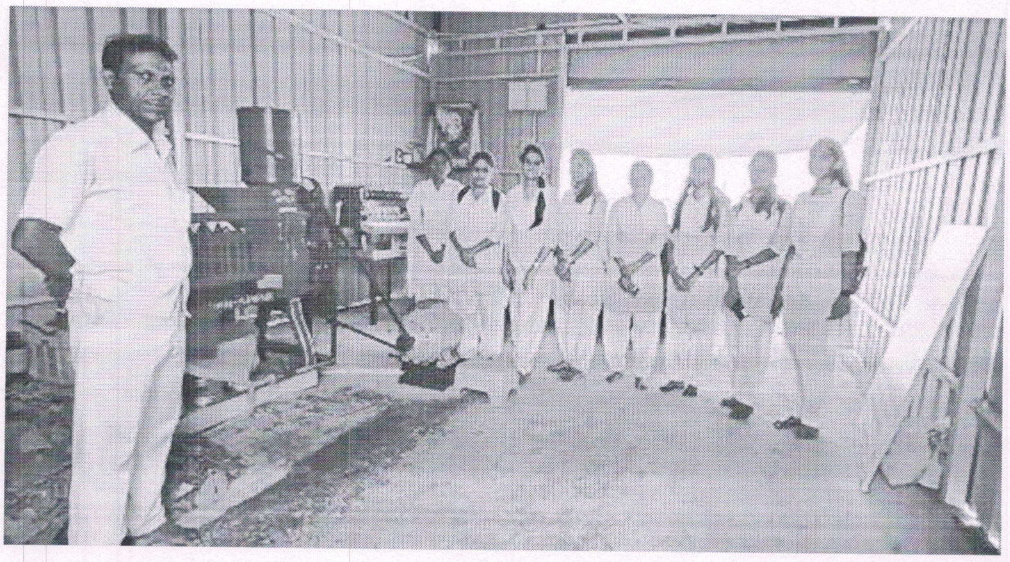

श्री शुध्द तेल घाणी उद्योग, मोर्शी चे व्यावसायिक श्री गजानन मारोतराव पराते यांच्याशी चर्चा करुन माहिती प्राप्त करुन घेत असतांनाचे छायाचित्र.

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती

भारतीय महाविद्यालय मोर्शी

प्रकल्प अहवाल

विषय : ब्युटी पार्लर उद्योग

-: मार्गदर्शक :-

प्रा. भाग्यश्री साद
भारतीय महाविद्यालय मोर्शी

-: सादरकर्ती:-

दिव्या बळीरामजी भलावी

(बी.कॉम.भाग-३, सेमिस्टर-६)

भारतीय महाविद्यालय,
मोर्शी

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते कीं, मोर्शी येथील अंबाई ब्युटी पार्लर उद्योग या विषयावर सदर संशोधन दिव्या बळीरामजी भलावी, संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाच्या वाणिज्य पदवी अभ्यासक्रमाच्या अंतर्गत परीक्षेसाठी अनिवार्य प्रकल्प अहवाल माझ्या मार्गदर्शनाखाली परीश्रम पूर्वक पूर्ण केला असून हा प्रकल्प अहवाल परीक्षेसाठी सादर करण्याच्या योग्यतेचा आहे.

करीता प्रमाणपत्र देण्यात येत आहे.

मार्गदर्शक

ठिकाण : मोर्शी

दिनांक : 21/05/2022

प्रा.भाग्यश्री साद

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की दिव्या बळीरामजी भलावी ही विद्यार्थीनी भारतीय महाविद्यालयातील वाणिज्य विभागाचा सत्र २०२१-२२ ची नियमित विद्यार्थीनी आहे. आमच्या अनुमतीने वाणिज्य विभागातील ई-कॉमर्स या अभ्यासक्रमाचा एक भाग म्हणून मोर्शी येथील अंबाई ब्युटी पार्लर उद्योग विषयावर प्रकल्प अहवाल त्यांनी प्रा. भाग्यश्री साद यांच्या मार्गदर्शनाखाली पूर्ण केला.

सदर प्रकल्प अहवाल संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ अमरावती अंतर्गत येणाऱ्या भारतीय महाविद्यालय मोर्शी येथील वाणिज्य पदवी (बी.कॉम.भाग-३ सेमी.-६) च्या अभ्यासक्रमासाठी सादर करण्याच्या योग्यतेचा आहे.

प्रा.व्ही.व्ही. खांडेकर
(वाणिज्य विभाग प्रमुख)
भारतीय महाविद्यालय मोर्शी

डॉ. एस बी बिजवे
(प्राचार्य)
भारतीय महाविद्यालय मोर्शी

Principal
Bharatiya Mahavidyalaya
Morshi Dist.Amravati(M.S.)

ठिकाण : मोर्शी

दिनांक : 21/05/२०२२

प्रतिज्ञापत्र

मी प्रतिज्ञापूर्वक निवेदन करते कीं, अंबाई ब्युटी पार्लर उद्योग प्रकल्प विषय अहवाल माझा स्वतंत्र व अभ्यासपूर्ण कृती असून हा प्रकल्प अहवाल परीक्षेसाठी प्रस्तुत करण्यात आले आहे.

सदर प्रकल्प अहवाल भारतीय महाविद्यालय मोर्शी मधून संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाच्या बी.कॉम.भाग-३ सेमिस्टर-६ शैक्षणीक सत्र २०२१-२२ अभ्यासक्रम परीक्षेसाठी प्रा.भाग्यश्री साद यांच्या मार्गदर्शना खाली मी सादर करीत आहे.

संशोधनकर्ती

दिव्या बळीरामजी भलावी
बी. कॉम. भाग-३, सेमि.-६

ऋणनिर्देश

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ अमरावती अंतर्गत भारतीय महाविद्यालय मोर्शी येथील वाणिज्य अभ्यासक्रमातील अनिवार्य भाग म्हणून हा प्रकल्प अहवाल सादर करतांना मला अत्यंत आनंद होत आहे.

अंबाई ब्युटी पार्लर उद्योग या विषयाची निवड करतांना माझ्या मनात असणारी लघू/गृहउद्योग विषयी ची माहिती जाणून घेण्याची ईच्छा व आजच्या स्पर्धात्मक व्यापाराच्या युगात स्वतंत्र चढाओढ असल्यामुळे त्या बाबत माहिती करुन घेणे अत्यावश्यक असल्यामुळे याचा अभ्यास करुन संशोधन केले आहे.

या प्रकल्प अहवालासाठी प्रा. भाग्यश्री साद यांचे अचूक मार्गदर्शन मला अनमोल ठरले. त्यांच्या मार्गदर्शना शिवाय हा शोध अहवाल पूर्णत्वास येणे शक्य नव्हते. त्यांची मी मन:पूर्वक आभारी आहे.

या प्रकल्प अहवालासाठी योग्य असे मार्गदर्शन करणारे प्राचार्य डॉ एस. बी. बिजवे आणि विभाग प्रमुख प्रा.व्ही.व्ही.खांडेकर यांचे मी मनापासून आभार मानते.

तसेच माझे वाणिज्य विभागाचे प्रा.डी.एन.काळे यांनी जे मार्गदर्शन केले त्यांचे सुध्दा मी आभार मानते. त्याच बरोबर अंबाई ब्युटी पार्लर उद्योगाच्या मालक सौ. सोनल सुनिल भुते यांचे सहकार्य लाभले असल्यामुळे मी त्यांची आभारी आहे.

तसेच हा प्रकल्प अहवाल पूर्ण करण्याकरीता टंकलेखनाचे काम कमीत कमी वेळात व उत्कृष्ठरित्या करुन दिल्याबद्दल सौ. रुपाली तिवारी, यांचीही मी आभारी आहे.

तसेच ज्यांनी या संशोधन प्रकल्पा करीता प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सहकार्य केले, अश्या सर्वांची मी आभारी आहे.

संशोधनकर्ती

दिव्या बळीरामजी भलावी
बी.कॉम.भाग-३, सत्र ६

प्रस्तावना

आजच्या खुल्या अर्थव्यवस्थेमध्ये भारतात मोठया प्रमाणात औद्योगिकीकरणाला चालना मिळाली आहे. जागतिकीकरणाच्या व स्पर्धेच्या युगात प्रत्येक व्यापारी, लहान उद्योजक आपल्या मालाला बाजारपेठ मिळावी या साठी प्रयत्न करीत असतो. बाजारपेठ प्राप्त करण्या करीता व व्यापारातील ताण कमी करण्यासाठी आज मोठया प्रमाणावर संगणकाचा वापर करण्यात येत आहे. आज इंटरनेटच्या वापरातून मोठया प्रमाणावर वस्तू व सेवांची खरेदी विक्री होत आहे. त्यामुळे आज ई-कॉमर्स चा वापर व्यापारी क्षेत्र व सेवाक्षेत्र या मध्ये मोठया प्रमाणावर होत आहे.

आजकाल ग्रामीण तसेच शहरी भागात सुध्दा सौंदर्याबाबत जागरुकता निर्माण झाली आहे. विशेषत: शहरी भागांमध्ये मध्यमवर्गीय महिलांमध्ये तर अधिक सौंदर्य संवर्धनाबाबत अधिक जागरुकता दिसून येते. उच्च, मध्यमवर्गीय व सधन वर्गीय महिला या ब्युटी पार्लरच्या नेहमीच्या ग्राहक आहेत. त्या शिवाय ब्युटी पार्लर मध्ये जाणे हे एक फॅशन व सामाजिक प्रतिष्ठेचे प्रतिक बनलेले आहे, किंवा समजल्या जाते. त्यामुळे शहरांमध्ये ब्युटी पार्लरची मागणी सतत वाढत आहे.

आधुनिक काळात व्यवसायाच्या क्षेत्रात अनेक बदल घडून येत आहे. तरीही स्पर्धात्मक युगात प्रगती करण्यासाठी ब्युटी पार्लर व्यवसाय हा एक प्रभावी माध्यम ठरत आहे.

अंबाई ब्युटी पार्लर (सौंदर्य प्रसाधन) हा व्यवसाय २०१४ या वर्षी सौ. सोनल सुनिल बद्रे यांनी सुरु केला आहे. व या व्यवसायाने अल्पावधीतच शहरामध्ये चांगला जम बसविला आहे. उत्तरोत्तरं हा व्यवसाय प्रगतीपथावर आहे.

विषय निवडीची कारणे :

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाचे बी.कॉम.भाग-३, सत्र-६ ई-वाणिज्याची मुलतत्वे या विषयावर उद्योजकांना भेट देवून प्रकल्प अहवाल तयार करणे आवश्यक केले आहे. विद्यार्थ्यांना आवड निर्माण व्हावी त्या साठी त्यांना योग्य विषय निवडता यावा, त्या संबंधी विस्तृत माहिती गोळा करता यावी आणि त्याच प्रमाणे इतरांनाही त्याचा फायदा व्हावा हा त्या मागचा उद्देश आहे.

भारतात वाढत्या बेरोजगारी मुळे मनुष्याला आपल्या पायावर उभे राहण्यासाठी लघू उद्योग किंवा कुटीर उद्योग स्थापन करणे आवश्यक आहे. आपल्या देशात लोकसंख्येच्या तुलनेत रोजगार अल्प असून आजच्या युवकांची धाव नोकरीकडे पाहावयास मिळते. त्यांचे लक्ष लघु उद्योग व कुटीर उद्योगा कडे वळवून नोकरीला पर्यायी असा उदरनिर्वाहाचा धंदा मिळाला पाहीजे ही भावना त्यांच्या मध्ये रुजविणे, हा या प्रकल्प अहवाल तयार करण्याचा उद्देश आहे.

माझा हा विषय निवडण्या मागचे कारण असे कीं, मी या प्रकल्प अहवालामध्ये लघुउद्योगाचे/गृहउद्योगाचे महत्व समजावून आजच्या बेरोजगारीची समस्या सोडविण्यासाठी जर स्वत: लघूउद्योग/गृहउद्योग सुरु केला तर त्याला रोजगार मिळू शकतो.

वरील सर्व गोष्टींचा सखोल विचार करुन मी हा विषय अहवाला साठी निवडला आहे.

संशोधन पध्दती :

आधुनिक युग हे तंत्रज्ञानाचे युग आहे. त्याच प्रमाणे स्पर्धात्मक युग असल्याने मोठ्या प्रमाणावर व्यवसायात बदल होत आहे. कुठल्याही विषयाचे संशोधन करीत असतांना नियोजित कार्य कसे चालते, व त्यावर पुन्हा-पून्हा शोध घेवून विचार करण्यात येतो. अश्या प्रकारे करण्यात येणाऱ्या क्रियेतून संशोधनाचा खरा अर्थ स्पष्ट होतो.

संशोधनाचा आढावा :

कोणत्याही विषयाचे संशोधन वैधानिक आधारावर जो पर्यंत करु शकत नाही, तो पर्यंत आवश्यक परीणाम आणि चांगल्या प्रकारे माहिती मिळू शकत नाही. तेंव्हा संशोधनाची योग्य पध्दती निश्चीत करणे आवश्यक आहे.

मी या लघू/गृह उद्योगाचा विचार करुन प्रत्यक्ष मुलाखत या संशोधन पध्दतीवर भर दिला आहे.

प्रत्यक्ष मुलाखत :

मुलाखत म्हणजे संबंधीत व्यक्तीशी प्रत्यक्ष संभाषण किंवा चर्चा, विषयाला अनुसरुन तथ्य गोळा करणे होय. मी या उद्योगाला प्रत्यक्ष जाऊन व्यवसाय मालकाशी प्रत्यक्ष भेट घेतली व त्यांच्याशी विचार विनीमय करुन माहिती गोळा केली.

प्रश्नावली :

प्रत्यक्ष मुलाखत घेतांना मी या प्रश्नावलीचे स्वरुप तयार करुन त्यांना विचारलेल्या प्रश्नांची योग्य उत्तरे मिळविण्याचा पूरेपूर प्रयत्न केला आहे. कागदोपत्री प्राप्त होणाऱ्या माहिती वर अवलंबून न राहता प्रत्यक्ष भेट देवून व त्यांना प्रश्न करुन योग्य असे उत्तरे घेवून माहिती गोळा केली आहे.

उद्योग म्हणजे काय ?

उत्पादीत वस्तू ग्राहकांपर्यंत पोहोचविण्याचे माध्यम असे उद्योगाचे वर्णन करता येईल. एक किंवा अनेक व्यक्तींनी एका ठिकाणी येवून त्यामध्ये मोठया प्रमाणावर भांडवल गुंतवणूक करुन तसेच यंत्रसामुग्री बसवून मोठया प्रमाणावर उत्पादन घेवून ते ग्राहकांना पोहोचविणे याला उद्योग असे म्हणता येईल.

१) उद्योगाची माहिती :

अंबाई ब्युटी पार्लर उद्योग हा विद्या विहार कॉलनी मोर्शी, जि.अमरावती या ठिकाणी आहे. या उद्योगाची जागा ही भाड्याने घेतली आहे. व्यवसाय मालकाचे नांव सौ. सोनल सुनिल भुते आहे.

सौ. सोनल सुनिल भुते: विद्याविहार कॉलनी मोर्शी, जि.अमरावती या पत्यावर ते राहतात. हा व्यवसाय रोजगार निर्मीतीसाठी अत्यंत सोयीस्कर असा व्यवसाय आहे.

२) जागा :

हा उद्योग कमी जागा वापरुन सुध्दा या उद्योगाचा उद्योजक किंवा मालक चांगल्या प्रकारे व्यवसाय करुन नफा मिळवू शकतो. या उद्योगासाठी व्यवसाय मालकाजवळ एक खोली ९x१० फुट =९० चौरस फुट इतकी असून या खोलीचे मासिक भाडे ४,०००/- एवढे आहे. या जागेमध्ये व्यवसाय मालक यशस्वीरित्या आपला उद्योग करीत आहे.

३) भांडवल :

अंबाई ब्युटी पार्लर या व्यवसायाला लागणारे भांडवल हे व्यावसायिकाच्या स्वत:च्या मालकीचे आहे. या उद्योगात व्यवसाय मालकाने रु २०,००० इतके भांडवल गुंतवणूक केले आहे. आणि या करीता कोणत्याही प्रकारचे कर्ज घेतले नाही. आता हा उद्योग या भांडवलाच्या आधारे यशस्वीरित्या चालतो आहे.

४) साधन सामुग्री व उपकरणे :

ब्युटी पार्लर साठी सौंदर्य प्रसाधनाची विविध प्रकारची सामुग्री आवश्यक आहे. त्यामध्ये विविध प्रकारच्या क्रिम, लोशन, पावडर, कॉटन, स्कब्रर, टोनर, क्लिनसिंग मिल्क, ब्लॅकहेड रिमुव्हल पिन, फ्रुट मसाज क्रिम, मबपॅक, स्पंज, इत्यादींचा समावेश होतो.

तसेच हेअर सेटींग व कटींग साठी काही साधने उदाहरणार्थ स्प्रेअर, हेअर-ड्रायर इत्यादी खरेदी करावी लागतात. पार्लर साठी दोन सलून चेअर, ड्रेसिंग काऊंटर, आरसे, सलूनची साधने, फर्नीचर इत्यादी गोष्टी आवश्यक आहे.

५) खर्च :

१) पाणी खर्च :

या उद्योगामध्ये पाण्याचा अल्प प्रमाणात वापर केला जातो. पिण्यासाठी आणि ग्राहकांच्या करीता दररोज १ कॅन पाण्याचा उपयोग होतो. त्या साठी त्यांना रु ६००/- महिना खर्च येतो. वार्षिक ७२००/- पाण्यावर खर्च होतात.

२) **विज बिल :**

या उद्योगात व्यवसाय मालकाला रु ७००/- महिना विजेचे बिल भरावे लागते. वार्षिक ८४००/- रु हे विजेवर खर्च होतात.

३) इतर खर्च :

१) मालाची खरेदी	दरमहा	३५०० x १२ महिने	=	४२००० वार्षिक
२) खोलीचे भाडे	दरमहा	४००० x १२ महिने	=	४८००० वार्षिक
३) किरकोळ खर्च	दरमहा	५०० x १२ महिने	=	६००० वार्षिक
४) फर्नीचर घसारा १०%				३५०० वार्षिक
५) व्यवसाय मालकाची स्वत:ची मजूरी	दरमहा	१२००० x १२ महिने	=	१४४००० वार्षिक

६) उद्योगातून मिळणारे उत्पन्न

ब्युटी पार्लर या उद्योगातून दरदिवशी २,००० रु. प्राप्त होतात. एका महिन्याला ६०,००० रुपयाचा व्यवसाय आणि वार्षिक ७,२०,०००/- रु या उद्योगातून प्राप्त होतात.

७) ब्युटी पार्लर मधील प्रक्रिया :

१) प्रथम चेहरा क्लिनसिंग मिल्क ने साफ करावा. क्लिनसिंग लावल्यावर साधारणत: पाच मिनीटे घ्यावे लागते. नंतर कॉटन ने पुसून काढावे लागते.

२) स्क्रब ने १० मिनीट मसाज करावी. नंतर स्टिम दिल्यानंतर ब्लॅकहेड्स काढून टाकावे. नंतर टोनर लावावे.

३) मसाज द्यावी व मसाज क्रिम ने १५ मिनीटे मसाज करावी. मसाज क्रिम क्लिन करुन घ्यावी.

४) मब पॅक रोज वाटर मध्ये पॅक मिक्स करुन पूर्ण चेहऱ्याला लावायचे. काही मिनीटांनी ते धुवून घ्यावे.

अबाई ब्युटी पार्लर च्या व्यावसायिक यांच्याशी त्यांच्या व्यवसाया विषयी चर्चा आणि माहिती घेतांना.

माहिती घेण्याकरीता गेलेल्या विद्यार्थ्यां समक्ष ब्युटी पार्लर मध्ये संचालिका ग्राहकावर थ्रेडींग प्रक्रिया करतांना

अंबाई ब्युटी पार्लर च्या व्यावसायिकांकडून माहिती घेण्यास गेलेले विद्यार्थी

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापिठ, अमरावती

भारतीय महाविद्यालय, मोर्शी

: वाणिज्य विभाग:

प्रकल्प अहवाल

विषय :- जैन दालमिल उद्योग

मार्गदर्शक

कु. भाग्यश्री साद मॅडम

भारतीय महाविद्यालय, मोर्शी

सादरकर्ता

गौरव अरूणराव नेवारे

(बी.कॉम भाग ३ सेमिस्टर – ६)

भारतीय महाविद्यालय, मोर्शी

२०२१-२०२२

प्रतिज्ञापत्र

मी प्रतिज्ञापुर्वक निवेदन करीतो की, जैन दालमिल उद्योग हा प्रकल्प विषय अहवाल माझी स्वतंत्र व अभ्यासपुर्ण कृती असून हा प्रकल्प अहवाल मी परिक्षेसाठी प्रस्तुत करीत आहे.

सदर प्रकल्प अहवाल भारतीय महाविद्यालय मोर्शी मधून संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठाच्या बी.कॉम भाग ३ सेमिस्टर – ६ शैक्षणिक सत्र २०२१-२२ अभ्यासक्रम परिक्षेसाठी कु. भाग्यश्री साद मॅडम यांच्या मार्गदर्शनाखाली मी सादर करीत आहे.

Gaurav

संशोधनकर्ता

गौरव अरूणराव नेवारे

(बी.कॉम. भाग ३ सेमि-६)

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की, गौरव अरूणराव चौधरी हा विद्यार्थी भारतीय महाविद्यालय, मोर्शी वाणिज्य विभागाचे सत्र २०२१-२२ चा नियमित विद्यार्थी आहे. आमच्या अनुमतीने वाणिज्य विभागातील ई-कॉमर्स या अभ्यासक्रमाचा एक भाग म्हणून जैन दालमिल उद्योग या विषयावर प्रकल्प अहवाल याने कु. भाग्यश्री साद मॅडम यांच्या मागदर्शनाखाली पूर्ण केला.

सदर प्रकल्प अहवाल संत गाडगेबाबा विद्यापीठ, अमरावती अंतर्गत येणाऱ्या भारतीय महाविद्यालय, मोर्शी मधील वाणिज्य पदवी (बी.कॉम. भाग ३ सेमी- ६) च्या अभ्यासक्रमासाठी सादर करण्याच्या योग्यतेचा आहे.

प्रा. व्ही.व्ही. खांडेकर
(वाणिज्य विभाग प्रमुख)
भारतीय महाविद्यालय, मोर्शी

डॉ. एस.बी. बिजवे
(प्राचार्य)
भारतीय महाविद्यालय, मोर्शी

प्राचार्य
भारतीय महाविद्यालय
मोर्शी, जि. अमरावती

ठिकाण :- मोर्शी
दिनांक :- 13/06/2022

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येतो की, जैन दालमिल उद्योग या विषयावर सदर गौरव अरूणराव नेवारे याने संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापिठाच्या वाणिज्य पदवी अभ्यासक्रमाच्या अंतर्गत परिक्षेसाठी अनिवार्य प्रकल्प अहवाल माझ्या मार्गदर्शनाखाली परिश्रम पुर्वक पुर्ण केला असुन हा प्रकल्प अहवाल परिक्षेसाठी सादर करण्याच्या योग्यतेचा आहे.

करीता प्रमाणपत्र देण्यात येत आहे.

मार्गदर्शक

कु. भाग्यश्री साद मॅडम

ठिकाण :- मोर्शी

दिनांक :-

ऋणनिर्देश

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती अंतर्गत भारतीय महाविद्यालय, मोर्शी येथील वाणिज्य अभ्यासक्रमातील अनिवार्य भाग म्हणून हा प्रकल्प अहवाल सादर करताना मला अत्यंत आनंद होत आहे.

जैन दालमिल उद्योग या विषयाची निवड करातांना माझ्या मनात असणारी कंपनी अध्यायना विषयी माहिती जाणून घेण्याची इच्छा आजच्या स्पार्धात्मक व्यापाराच्या युगात सर्वत्र चढाओढ असल्यामुळे त्याबाबत माहिती करून घेणे अत्यावश्यक असल्यामुळे याचा अभ्यास करून संशोधन केले आहे

या प्रकल्प अहवालासाठी कु. भाग्यश्री साद मॅडम यांचे अचूक मार्गदर्शन मला अनमोल ठरले. त्याच्या मार्गदर्शनाशिवाय हा शोध अहवाल पुर्णत्वास येणे शक्य नव्हते, त्यांची मी मनःपुर्वक आभारी आहे.

या प्रकल्प अहवालासाठी योग्य असे मागदर्शन प्राचार्य डॉ. एस.बी. बिजवे सर आणि विभाग प्रमुख प्रा. व्ही.व्ही. खांडेकर सर यांचे मी मनापासून आभार मानतो.

तसेच माझे वाणिज्य विभागाचे प्रा. काळे सर यांनी मला मार्गदर्शन केले त्यांचे सुध्दा मी आभार मानतो त्याचबरोबर जैन दालमिल उद्योग यांचे सहकार्य लाभले असल्यामुळे मी त्यांचा आभारी आहे.

तसेच हा प्रकल्प अहवाल पूर्ण करण्याकरीता टंकलेखनाचे काम कमीत कमी वेळात व उत्कृष्ठरित्या करून दिल्याबद्दल श्री. अमोल ना. राठोड यांचाही मी आभारी आहे.

तसेच ज्यांनी या संशोधन प्रकल्पा करीता प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सहकार्य केले, अश्या सर्वांचा मी आभारी आहे.

संशोधनकर्ता

गौरव अरूणराव नेवारे
(बी.कॉम. भाग ३ सेम. ६)

प्रस्तावना :-

आजच्या खुल्या अर्थव्यवस्थेमध्ये भारतात मोठया प्रमाणावर औद्योगिकरणात चालना मिळाली आहे. जागतिकरणाच्या व स्पर्धेच्या युगात प्रत्येक व्यापारी, लहान उद्योजक आपल्या मालाला बाजारपेठ मिळावी यासाठी प्रयत्न करत असतो. व बाजारपेठ प्राप्त करण्यासाठी व व्यापारातील ताण कमी करण्यासाठी आज मोठया प्रमाणावर संगणकाचा वापर करण्यात येत आहे. आज इंटरनेचा वापरातुन मोठया प्रमाणावर वस्तु व सेवांची खरेदी विक्री होत आहे. त्यामुळे आज ई-कॉमर्सचा वापर व्यापारी क्षेत्र व सेवा क्षेत्र यामध्ये मोठया प्रमाणावर होत आहे.

आधुनिक काळात व्यवसायाच्या क्षेत्रात अनेक बदल घडून येत आहे. इतर क्षेत्राप्रमाणे व्यवसायामध्ये नवनविन अवलंब केला जात आहे. या तंत्रज्ञानाच्या साह्याने ग्राहकांना नवनविन सेवा सुविधा उपलब्ध करून दिल्या जात आहे. याद्वारे कंपनी उद्योजक आपला स्तर उंचावून आपल्या मालाची विक्री करून ग्राहकांना आपल्याकडे आकर्षित करते. स्पर्धात्मक युगात प्रगती करण्यासाठी नविन तंत्रज्ञान एक प्रभावी माध्यम ठरत आहे.

जैन दालमिल उद्योगाची स्थापना १९९७ या वर्षी झाली आहे.

विषय निवडीची कारणे :-

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठाचे बी.कॉम भाग-३ च्या ई वाणिज्याची मुलतत्वे या विषयावर उद्योगांना भेट देवून प्रकल्प अहवाल तयार करणे आवश्यक केले आहे. विद्यार्थ्यांना आवड निर्माण व्हावी त्यासाठी त्यांना योग्य विषय निवडता यावा. त्या संबंधी विस्तृत माहिती गोळा करता यावी आणि त्याचप्रमाणे इतरांनाही त्याचा फायदा व्हावा हा त्या मागचा उद्देश आहे.

भारतात वाढत्या बेरोजगारीमुळे मनुष्याला आपल्या पायावर उभे राहण्यासाठी लघुउद्योग किंवा कुटीरउद्योग स्थापन करणे आवश्यक आहे. आपल्या देशात लोकसंख्येच्या तुलनेत रोजगार अल्प असुन आजच्या युवकांना तर नोकरीच हवी असते. त्याचे लक्ष लघुउद्योग व कुटीरउद्योगाकडे वळवून नोकरीत पर्यायी असा उदरनिर्वाहाचा धंदा मिळाला पाहीजे. ही भावना त्याच्यामध्ये रुजविणे हा प्रकल्प अहवाल तयार करण्याचा उद्देश होता.

माझा हा विषय निवडण्याचे कारण असे की, मी या प्रकल्प अहवालामध्ये लघुउद्योगाचे महत्व समजावून आजच्या बेरोजगाराची समस्या सोडविण्यासाठी जर स्वतः लघुउद्योग सुरू केला तर त्याला रोजगार मिळू शकतो.

वरील सर्व गोष्टींचा सखोल विचार करून मी हा विषय अहवाला साठी निवडला आहे

संशोधन पध्दती :-

आधुनिक युग हे तंत्रज्ञानाचे युग आहे. त्याचप्रमाणे स्पर्धात्मक युग असल्याने मोठया प्रमाणावर व्यवसायात बदल होत आहे. कुठल्याही विषयाचे संशोधन करीत असतांना नियोजित कार्य कसे चालते व त्यावर पुन्हा –पुन्हा शोध घेवून विचार करण्यात येते. अशाप्रकारे करण्यात येणाऱ्या क्रियेतुन संशोधनाचा खरा अर्थ स्पष्ट होतो.

संशोधनाचा आढावा :-

कोणत्याही विषयाचे संशोधन वैज्ञानिक आधारावर जोपर्यंत करू शकत नाही. तोपर्यंत आवश्यक परिणाम आणि चांगल्या प्रकारे माहिती मिळू शकत नाही. तेव्हा संशोधनाची योग्य पध्दती निश्चित करणे आवश्यक आहे.

प्रत्यक्ष मुलाखत :-

मुलाखत म्हणजे संबंधीत व्यक्तीशी प्रत्यक्ष संभाषण चर्चा किंवा विषयाला अनुसरून तथ्थे गोळा करणे होय. मी या व्यवसायाच्या क्षेत्रात प्रत्यक्ष जावून व्यवसाय मालकाची व कारागिरांशी तसेच मॅनेजर यांची प्रत्यक्ष भेटी घेतल्या व त्यांच्याशी विचार विनिमय करून माहिती गोळा केली.

प्रश्नावली :-

प्रत्यक्ष मुलाखात घेतांना मी प्रश्नावलीचे स्वरूप तयार करून त्यांच्या कडून विचारलेल्या प्रश्नाना योग्य उत्तरे मिळविण्याचा पुरेपुर प्रयत्न केला. कागदपत्री प्राप्त होणाऱ्या माहितीवर

अवलंबून न राहता एम. आय.डी.सी. परिसरात जावून प्रत्यक्ष भेट घेवून त्यांना प्रश्नांची योग्य उत्तरे विचारलित व माहिती गोळा केली.

१) उद्योगाची माहिती :-

i) उद्योगाचे नांव :- जैन दालमिल उद्योग पाळा, ता. मोर्शी, जि. अमरावती

ii) उद्योग मालकाचे नांव :- महेंद्र जैन (सावळकर)

iii) पत्ता / ठिकाण :- पाळा, ता. मोर्शी, जि. अमरावती

iv) स्थापना वर्ष :- १९९७

२) जागा :-

या उद्योगाला जास्त जागेची आवश्यकता नसते हा उद्योग कमी जागा वापरू सुध्दा या उद्योगाचा उद्योजक चांगल्या प्रकारे व्यवसाय करून नफा मिळवू शकतो या उद्योगासाठी व्यवसाय मालकाला एक खोली ५०० चौ. फुट इतकी जागा व्यवसाय मालक यशस्वीरित्या आपल्या व्यवसाय करू शकतो उद्योगाची जागा स्वतः मालकीची आहे

३) भांडवल :-

दालमिल उद्योगासाठी लागणारे भांडवल हे व्यवसायिकाच्या मालकीचे भांडवल २०००००/- रु व स्टेट बँकेचे कर्ज ५००००/- घेवून एकूण भांडवल २५००००/- रू. इतके भांडवल व्यावसायीकाने गुंतविले होते आता हा यशस्वीरित्या चालतो आहे.

४) **पाणी** :-

या उद्योगामध्ये पाण्याचा वापर केला जातो प्रति दिवस दालमिल उद्योगाला ३० लिटर पाणी लागते.

५) **विज** :-

हा उद्योग विजेवर अवलंबून आहे विज नसल्यास हा उद्योग बंद राहू शकतो या उद्योगामध्ये उद्योजकाला विज ७०००/- रु. प्रति महिना तर वार्षिक ८४०००/- रु. वीज बिल येते.

६) **कामाचे स्वरूप** :-

या उद्योगामध्ये व्यवसाय मालक व्यवस्थापक म्हणून कामगारांसोबत काम करतो आणि ४ कामगार सुध्दा कामा लावले आहे.

७) या व्यवसायामध्ये २ प्रकारच्या मशिनीचा उपयोग केला जातो.

i) दाळ काढण्याची मशिन

ii) दाळ साफ करण्याची मशिन .

८) **कच्चा माल** :-

एक किंटल तूर मशिन मध्ये टाकल्यास ७० किलो दाळ व ४ किलो घट व २६ किलो कळना बेसन निघते

अशा प्रकारे पक्का माल निघतो

९) दाळ काढण्याची प्रक्रिया :-

तूर दाळ तयार करण्या आधी तुरीला पाणी प्रक्रिया दाळ मिलवर पाण्याचा टॅक असतो साधारणतः प्रति १०० क्विंटल तूरीली १०० लिटर पाणी लागते त्या नंतर तुरीला २ दिवस विश्रांती दिली जाते. त्यानंतर पुन्हा पाणी प्रक्रिया करून तूर यंत्रातुन काढल्या जाते त्यानंतर तूर दाळ तयार होते.

१०) कामगाराचे वेतन :-

जैन दालमिल उद्योगामध्ये प्रति दिन ४ कामगार काम करतात प्रत्येकी ४००/- रू. रोज दिला जातो महिना इतके वेतन १२०००/- रू. कामगाराला दिल्या जाते.

-: नफा तोटा पत्रक :-

तपशिल खर्च	रू.	तपशिल उत्पन्न	रू.
मशिन २५००००		दालमिल उद्योग उत्पन्न	३६०००००
घसारा १२५००	२३७५००		
कामगार मजुरी	५८४०००		
व्यवसाय मालक मानधन	६०००००		
मशिन सर्व्हीसिंग खर्च	१०००००		
पाणी बिल	२४००		
बिज बिल	८४०००		
किरकोळ खर्च	१५००००		
शुध्दा नफा	१८१७१००		
	३६०००००		३६०००००

व्यवसायाला एकंदरित वर्षाचा नफा १८१७१०० रुपये मिळतो

निष्कर्ष :-

जैन दालमिल या उद्योगाला ०६/०५/२०२२ ला शुक्रवार ला EoE या विषया अंतर्गत जैन दालमिल उद्योगाला भेट दिली

या वरून पुढील प्रमाणे निष्कर्ष आम्हाला उद्योगाच्या प्रत्यक्ष भेटीमध्ये आढळून आले दाळ काढणे हा एक असा उद्योग आहे की या उद्योगाला कमी जागेची गरज असते हा उद्योग घरच्या घरी पण सुरू होऊ शकतो या उद्योगामध्ये श्रमिक हे कमी प्रमाणात लागतात पण श्रमिकांची आवश्यकता या उद्योगामध्ये आहेच व्यवसाय मालक स्वतःही या व्यवसायामध्ये काम करू शकतो.

दालमिल उद्योगामध्ये कमी भांडवलाची गुंतवणूक करून जास्तीत जास्त नफा कमवता येतो इतर व्यवसाया पेक्षा या व्यवसायामध्ये अवजड यंत्रे असतात याच यंत्रा मुळे दाळ तयार होते. म्हणून जास्त नफा कमविल्या जातो

अशा प्रकारे श्री. महेंद्र जैन (सावळकर) यांच्या जैन दालमिल उद्योगाला भेट दिल्यानंतर त्यांनी आम्हाला या उद्योगा बद्दल माहिती दिली आणि त्यांनी आम्हाला बहुमोल असे मार्गदर्शन दिले

त्याबद्दल आम्ही त्यांचे आभार मानतो.

जैन दालमिल उद्योगाला भिट दिल्यावर उद्योग मालकासोबत विद्यार्थी

जैन दालमिल उद्योगाला भिट दिल्यावर उद्योग मालकासोबत विद्यार्थी

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती

भारतीय महाविद्यालय मोर्शी

प्रकल्प अहवाल

विषय : हळद, मिरची, धने गृहउद्योग

-: मार्गदर्शक :-

प्रा. बी. आर. साद
भारतीय महाविद्यालय मोर्शी

-: सादरकर्ती :-

मिसबा अब्दूल वहीद मन्सुरी

(बी.कॉम.भाग-३, सेमिस्टर-६)

भारतीय महाविद्यालय,
मोर्शी

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते कीं, मोर्शी येथील हळद, मिरची, धने गृहउद्योग या विषयावर सदर संशोधन मिसबा अब्दूल वहीद मन्सुरी संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाच्या वाणिज्य पदवी अभ्यासक्रमाच्या अंतर्गत परीक्षेसाठी अनिवार्य प्रकल्प अहवाल माझ्या मार्गदर्शनाखाली परीश्रम पूर्वक पूर्ण केला असून हा प्रकल्प अहवाल परीक्षेसाठी सादर करण्याच्या योग्यतेचा आहे.

करीता प्रमाणपत्र देण्यात येत आहे.

मार्गदर्शक

ठिकाण : मोर्शी

दिनांक : 21/05/2022

प्रा. बी. आर. साद

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की मिसबा अब्दूल वहीद मन्सुरी ही विद्यार्थीनी भारतीय महाविद्यालयातील वाणिज्य विभागाचे सत्र २०२१-२२ चा नियमित विद्यार्थीनी आहे. आमच्या अनुमतीने वाणिज्य विभागातील ई-कॉमर्स या अभ्यासक्रमाचा एक भाग म्हणून मोर्शी येथील हळद, मिरची, धने गृहउद्योग विषयावर प्रकल्प अहवाल त्यांनी बी.आर.साद यांच्या मार्गदर्शनाखाली पूर्ण केला.

सदर प्रकल्प अहवाल संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ अमरावती अंतर्गत येणाऱ्या भारतीय महाविद्यालय मोर्शी येथील वाणिज्य पदवी (बी कॉम भाग-३ सेमी.-६) च्या अभ्यासक्रमासाठी सादर करण्याच्या योग्यतेचा आहे.

प्रा.व्ही.व्ही. खांडेकर
(वाणिज्य विभाग प्रमुख)
भारतीय महाविद्यालय मोर्शी

डॉ. एस बी बिजवे
(प्राचार्य)
भारतीय महाविद्यालय मोर्शी

Principal
Bharatiya Mahavidyalaya
Morshi, Dist. Amravati (M.S.)

ठिकाण : मोर्शी

दिनांक : 21 / 5 /२०२२

प्रतिज्ञापत्र

मी प्रतिज्ञापूर्वक निवेदन करते कीं, हळद, मिरची, धने हा गृहउद्योग प्रकल्प विषय अहवाल माझा स्वतंत्र व अभ्यासपूर्ण कृती असून हा प्रकल्प अहवाल परीक्षेसाठी प्रस्तुत करण्यात येत आहे.

सदर प्रकल्प अहवाल भारतीय महाविद्यालय मोर्शी मधून संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाच्या बी.कॉम.भाग-३ सेमिस्टर-६ शैक्षणीक सत्र २०२१-२२ अभ्यासक्रम परीक्षेसाठी बी.आर.साद यांच्या मार्गदर्शनाखाली मी सादर करीत आहे.

संशोधनकर्ती

Mensuri

मिसबा अब्दूल वहीद मन्सुरी
बी कॉम भाग-३, सेमि.-६

ऋणनिर्देश

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ अमरावती अंतर्गत भारतीय महाविद्यालय मोर्शी येथील वाणिज्य अभ्यासक्रमातील अनिवार्य भाग म्हणून हा प्रकल्प अहवाल सादर करतांना मला अत्यंत आनंद होत आहे.

हळद, मिरची, धने गृहउद्योग या विषयाची निवड करतांना माझ्या मनात असणारी लघूउद्योग विषयी ची माहिती जाणून घेण्याची ईच्छा व आजच्या स्पर्धात्मक व्यापाराच्या युगात स्वतंत्र चढाओढ असल्यामुळे त्या बाबत माहिती करुन घेणे अत्यावश्यक असल्यामुळे याचा अभ्यास करुन संशोधन केले आहे.

या प्रकल्प अहवालासाठी बी.आर.साद यांचे अचूक मार्गदर्शन मला अनमोल ठरले. त्यांच्या मार्गदर्शना शिवाय हा शोध अहवाल पूर्णत्वास येणे शक्य नव्हते. त्यांचा मी मन:पूर्वक आभारी आहे.

या प्रकल्प अहवालासाठी योग्य असे मार्गदर्शन करणारे प्राचार्य डॉ एस. बी. बिजवे आणि विभाग प्रमुख प्रा.व्ही.व्ही.खांडेकर यांचे मी मनापासून आभार मानते.

तसेच माझे वाणिज्य विभागाचे प्रा.डी.एन.काळे यांनी जे मार्गदर्शन केले त्यांचे सुध्दा मी आभार मानतो. त्याच बरोबर हळद, मिरची, धने गृहउद्योगाचे मालक श्री. सुनिल रामरावजी खवले यांचे सहकार्य लाभले असल्यामुळे मी त्याचा आभारी आहे.

तसेच हा प्रकल्प अहवाल पूर्ण करण्याकरीता टंकलेखनाचे काम कमीत कमी वेळात व उत्कृष्ठरित्या करुन दिल्याबद्दल सौ. रुपाली तिवारी, यांचाही मी आभारी आहे.

तसेच ज्यांनी या संशोधन प्रकल्पा करीता प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सहकार्य केले, अश्या सर्वांचा मी आभारी आहे.

संशोधनकर्ती

मिसबा अब्दूल वहीद मन्सुरी
बी कॉम भाग-३, सत्र ६

प्रस्तावना

आजच्या खुल्या अर्थव्यवस्थेमध्ये भारतात मोठया प्रमाणात औद्योगिकीकरणाला चालना मिळाली आहे. जागतिकीकरणाच्या व स्पर्धेच्या युगात प्रत्येक व्यापारी, लहान उद्योजक आपल्या मालाला बाजारपेठ मिळावी या साठी प्रयत्न करीत असतो. बाजारपेठ प्राप्त करण्या करीता व व्यापारातील ताण कमी करण्यासाठी आज मोठया प्रमाणावर संगणकाचा वापर करण्यात येत आहे. आज इंटरनेटच्या वापरातून मोठया प्रमाणावर वस्तू व सेवांची खरेदी विक्री होत आहे. त्यामुळे आज ई-कॉमर्स चा वापर व्यापारी क्षेत्र व सेवाक्षेत्र या मध्ये मोठया प्रमाणावर होत आहे.

आधुनिक काळात व्यवसायाच्या क्षेत्रात अनेक बदल घडून येत आहे. या तंत्रज्ञानाच्या साह्याने ग्राहकांना नवनविन सुविधा उपलब्ध करुन दिल्या जात आहे. या व्दारे कंपनी / व्यापारी / उद्योजक आपला स्तर उंचावून आपल्या मालाची विक्री करुन ग्राहकांना आपल्याकडे आकर्षित करतात. स्पर्धात्मक युगात प्रगती करण्यासाठी नविन तंत्रज्ञान एक प्रभावी माध्यम ठरत आहे.

हळद, मिरची, धने या गृहउद्योगाची स्थापना ही २००५ या वर्षी झाली आहे व या गृहउद्योगाने अल्पावधीतच शहरामध्ये आपल्या व्यवसायाची प्रंगती केली आहे.

विषय निवडीची कारणे :

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाचे बी कॉम भाग-३, सत्र-६ ई-वाणिज्याची मुलतत्वे या विषयावर उद्योजकांना भेट देवून प्रकल्प अहवाल तयार करणे आवश्यक केले आहे. विद्यार्थ्यांना आवड निर्माण व्हावी त्या साठी त्यांना योग्य विषय निवडता यावा,त्या संबंधी विस्तृत माहिती गोळा करता यावी आणि त्याच प्रमाणे इतरांनाही त्याचा फायदा व्हावा हा त्या मागचा उद्देश आहे.

भारतात वाढत्या बेरोजगारी मुळे मनुष्याला आपल्या पायावर उभे राहण्यासाठी लघू उद्योग किंवा कुटीर उद्योग स्थापन करणे आवश्यक आहे. आपल्या देशात लोकसंख्येच्या तुलनेत रोजगार अल्प असून आजच्या युवकांना तर नोकरीच हवी असते, त्यांचे लक्ष लघु उद्योग व कुटीर उद्योगा कडे वळवून नोकरीला पर्यायी असा उदरनिर्वाहाचा धंदा मिळाला पाहीजे ही भावना त्यांच्या मध्ये रुजविणे, हा या प्रकल्प अहवाल तयार करण्याचा उद्देश आहे.

माझा हा विषय निवडण्याचे कारण असे आहे कीं, मी या प्रकल्प अहवालामध्ये लघुउद्योगाचे अहवाल समजावून आजच्या बेरोजगारीची समस्या सोडविण्यासाठी जर स्वत: लघूउद्योग सुरु केला तर त्याला रोजगार मिळू शकतो.

वरील सर्व गोष्टींचा सखोल विचार करुन मी हा विषय अहवाला साठी निवडला आहे.

संशोधन पध्दती :

आधुनिक युग हे तंत्रज्ञानाचे युग आहे. त्याच प्रमाणे स्पर्धात्मक युग असल्याने मोठ्या प्रमाणावर व्यवसायात बदल होत आहे. कुठल्याही विषयाचे संशोधन करीत असतांना नियोजित कार्य कसे चालते, व त्यावर पुन्हा-पून्हा शोध घेवून विचार करण्यात येते. अश्या प्रकारे करण्यात येणाऱ्या क्रियेतून संशोधनाचा खरा अर्थ स्पष्ट होतो.

संशोधनाचा आढावा :

कोणत्याही विषयाचे संशोधन वैधानिक आधारावर जो पर्यंत करु शकत नाही, तो पर्यंत आवश्यक परीणाम चांगल्या प्रकारे मिळू शकत नाही. तेंव्हा संशोधनाची योग्य पध्दत निश्चीत करणे आवश्यक आहे.

मी या लघू उद्योगाचा विचार करुन प्रत्यक्ष मुलाखत या संशोधन पध्दतीवर भर दिला आहे.

प्रत्यक्ष मुलाखत :

मुलाखत म्हणजे संबंधीत व्यक्तीशी प्रत्यक्ष संभाषण किंवा चर्चा, विषयाला अनुसरुन तथ्ये गोळा करणे होय. मी या उद्योगाला प्रत्यक्ष जाऊन व्यवसाय मालकाशी प्रत्यक्ष भेट घेतली व त्यांच्याशी विचार विनीमय करुन माहिती गोळा केली.

प्रश्नावली :

प्रत्यक्ष मुलाखत घेतांना मी प्रश्नावलीचे स्वरुप तयार करुन त्यांना विचारलेल्या प्रश्नांची योग्य उत्तरे मिळविण्याचा पूरेपूर प्रयत्न केला आहे. कागदोपत्री प्राप्त होणाऱ्या माहिती वर अवलंबून न राहता प्रत्यक्ष भेट देवून व त्यांना प्रश्न करुन योग्य असे उत्तरे घेवून माहिती गोळा केली आहे.

उद्योग म्हणजे काय ?

उत्पादीत वस्तू ग्राहकांपर्यंत पोहोचविण्याचे माध्यम असे उद्योगाचे वर्णन करता येईल. एक किंवा अनेक व्यक्तींनी एका ठिकाणी येवून त्यामध्ये मोठया प्रमाणावर भांडवल गुंतवणूक करुन तसेच यंत्रसामुग्री बसवून मोठया प्रमाणावर उत्पादन घेवून ते ग्राहकांपर्यंत पोहोचविणे याला उद्योग असे म्हणता येईल.

१) उद्योगाची माहिती :

हळद, मिरची, धने गृहउद्योग हा विद्याविहार कॉलनी मोर्शी, जि.अमरावती या ठिकाणी आहे. या उद्योगाची जागा ही व्यवसाय मालकांच्या स्वत:च्या मालकीची आहे. व्यवसाय मालकाचे नांव श्री. सुनिल रामरावजी खवले, विद्याविहार कॉलनी १५/१, मोर्शी, जि.अमरावती या पत्यावर हे राहतात. हा व्यवसाय रोजगार निर्मीतीसाठी अत्यंत मुबलक आणि सोईस्कर असा व्यवसाय आहे.

२) जागा :

हा उद्योग कमी जागेमध्ये सुध्दा करता येतो. या उद्योगासाठी जास्त जागेची आवश्यकता असते, परंतू जागेच्या कमतरतेमुळे व आर्थिकदृष्ट्या कमकुवत असल्यामुळे १८० चौरस फुट एवढ्या आकाराच्या खोलीत हा व्यवसाय सुरु करण्यात आलेला आहे. या जागेत व्यवसाय मालक यशस्वीरित्या आपला व्यवसाय करु शकतो. तसेच या जागेची किंमत ही १,५०,००० रुपये इतकी आहे.

३) भांडवल :

हा उद्योग २००५ मध्ये सुरु करण्यात आला. हळद, मिरची, धने या गृहउद्योगाला लागणारे भांडवल हे व्यावसायिकाच्या मालकीचे भांडवल आहे. या उद्योगात व्यवसाय मालकाचे रु ८५,००० इतके भांडवल गुंतविलेले होते. आता हा उद्योग या भांडवलाच्या आधारे यशस्वीरित्या सुरळीत चालत आहे.

४) साधन सामुग्री व उपकरणे :

हळद, मिरची, धने गृहउद्योग तसेच ओला व खडा मसाला या करीता विविध प्रकारच्या यंत्र सामुग्रीची आवश्यकता असते. या उद्योगामध्ये सहा प्रकारची यंत्रे उपलब्ध आहेत. यात उपलब्ध असलेल्या विविध यंत्राव्दारे विविध प्रकारचे मसाले उत्पादीत होतात.

५) विज :

या उद्योगात, उद्योजकाला विज बिल ५०० रु. ते ७०० रु. प्रमाणे वार्षिक ६००० रु. ते ८४००/- इतके येते.

६) कामाचे स्वरुप :

या उद्योगामध्ये व्यवसाय मालक हे स्वत:च कार्यरत आहेत. कोणत्याही प्रकारचा कामगार वर्ग नियुक्त करण्यात आलेला नाही. या व्यवसायामध्ये ६ प्रकारची यंत्रे उपयोगात आणली जातात.

१) हळद मशिन
२) मिरची मशिन
३) धने मशिन
४) ओला मसाला मशिन
५) खडा मसाला मशिन
६) इतर मशिन

७) कच्चा मालाचे स्वरुप

हळद, मिरची, धने या गृहउद्योगात कच्चा माल हा शेतीमधून मिळतो. तरी व्यावसायीक हा शेतातून किंवा बाजारपेठेतून कच्चा मालाची पूर्तता करतो.

८) मसाले तयार करण्याची प्रक्रिया :

१) सर्व प्रथम स्विचऑन करावे.

२) नंतर मशिनरी सुरु करावी.

३) जे मसाले तयार करावयाचे आहे, तो कच्चा माल मशिनरी मध्ये टाकावे

४) त्या नंतर ते मसाले मशिनव्दारे तयार होवून निघतात.

५) त्या नंतर मसाल्याची योग्य प्रकारे पॅकींग करुन ते बाजारपेठेत/घरापर्यंत पोहोचविल्या जाते.

वरील प्रमाणे मसाले तयार करण्याची ही प्रक्रिया आहे.

९) माल तयार करण्यासाठी लागणारा खर्च :

व्यावसायिकाला माल तयार करण्या करीता लागणाऱ्या खर्चाचे पूढील प्रमाणे विश्लेषण केले आहे

१) व्यावसायिकाला त्यांच्या व्यवसायामध्ये ३ प्रकारचे मसाले लागतात.

मालाचे नांव	वजन किलो मध्ये	रुपये
हळद	१ किलो	२००
मिरची	१ किलो	१५०
धने	१ किलो	८०

२) मसाले तयार करण्याचा खर्च

मालाचे नांव	वजन किलो मध्ये	रुपये
हळद	१ किलो	२०
मिरची	१ किलो	२०
धने	१ किलो	२०

१०) महिन्याचे मसाला उद्योगा पासून उत्पन्न :

मालाचे नांव	दरमहा उत्पादन किलो मध्ये	दर रुपये किलो मध्ये	मासिक उत्पन्न रुपयात	वार्षिक उत्पन्न रुपयात
हळद	१० किलो	२२०	२,२००	२६,४००
मिरची	५० किलो	१७०	८,५००	१,०२,०००
धने	१० किलो	१००	१,०००	१२,०००
एकूण			११,७००	१,४०,४००

११) मजूरी आणि मानधन :

व्यवसायिकाची मजूरी दरमहा रु ३००० प्रंमाणे वाषिक ३६,००० रु. आहे.

१२) ऑनलाईन पेमेंट :

व्यवसायामध्ये मसाले तयार करुन ते ग्राहकापर्यंत पोहोचवून त्याचे पेमेंट ऑनलाईन पध्दतीने प्राप्त करुन घेण्यात येते.

नफा तोटा पत्रक :

(३१ मार्च २०२२ या वर्षा करीता)

विवरण (खर्च)	राशी .	विवरण (उत्पन्न)	राशी
१) विज बिल	६,०००	उत्पन्न ग्राहकांपासुन	१,४०,४००
२) किरकोळ खर्च	३,०००		
३) मशिन सर्विसिंग खर्च	९,०००		
४) भांडवलावरील व्याज	६,८००		
५) व्यवसाय मालकाचे वेतन (स्वत: काम करतात)	३६,०००		
शुध्द नफा	**७९,६००**		
एकूण	**१,४०,४००**		**१,४०,४००**

व्यावसायिकाला वर्षाचा एकंदर नफा ७९,६०० रु. एवढा मिळतो.

निष्कर्ष :

हळद, मिरची, धने या गृहउद्योगाला दिनांक ७/५/२०२२ शनिवार रोजी भेट दिली व ती EOE या विषयांतर्गत होती.

या उद्योगाला प्रत्यक्ष भेट देवून असा निष्कर्ष निघतो की, हळद,मिरची, धने हा गृहउद्योग कमी जागेमध्ये स्थापन करता येतो. इतर व्यवसाया प्रमाणे या उद्योगाकरीता आवश्यक यंत्र किंवा सामुग्रीची आवश्यकता असते. या उद्योंगा करीता अतिरिक्त श्रमीकांची किंवा कामगारांची आवश्यकता भासत नाही. स्वत: उद्योजक या मध्ये कार्यरत राहून कामगारावरील खर्चाची बचत सुध्दा करु शकतो. मसाला उद्योगा मध्ये कमी भांडवली खर्च करुन जास्त नफा प्राप्त केल्या जाऊ शकतो.

मसाला तयार करणे हा एक असा उद्योग आहे जो स्वयंरोजगाराला प्रोत्साहन करतो आणि बेरोजगारीचे प्रमाण कमी करतो.

अशा प्रकारे श्री सुनिल रामरावजी खवले यांच्या उद्योगाला भेट दिल्यानंतर आम्हाला या उद्योगाची माहिती दिली आणि त्यांनी आम्हाला बहूमोल असे मार्गदर्शन केले.

आपला विद्यार्थी

(बी.कॉम.भाग-३, सत्र-६)

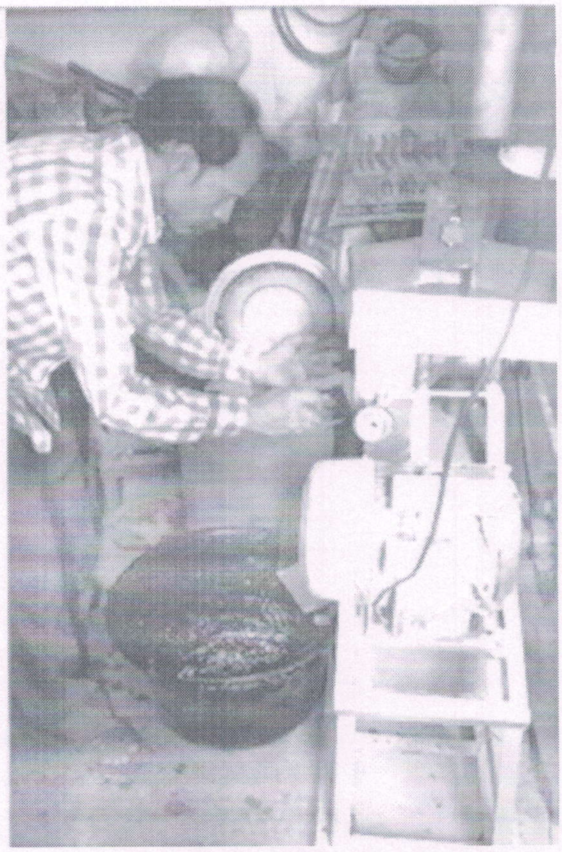

गृह उद्योग व्यावसायिका कडून माहिती प्राप्त करुन घेत असतांना

गृह उद्योगातून उत्पादन प्रक्रिया करीत असतांना गृहउद्योगाचे मालक

हळद, मिरची, धने गृहउद्योगाला भेट दिल्यावर गृहउद्योगाचे मालक यांच्या सोबत विद्यार्थी.

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती

भारतीय महाविद्यालय मोर्शी

प्रकल्प अहवाल

विषय : हळद, मिरची, धने गृहउद्योग

-: मार्गदर्शक :-

प्रा. बी. आर. साद
भारतीय महाविद्यालय मोर्शी

-: सादरकर्ती :-

निशाद बानो मजिदखाँ पठाण

(बी.कॉम.भाग-३, सेमिस्टर-६)

भारतीय महाविद्यालय,
मोर्शी

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते कीं, मोर्शी येथील हळद, मिरची, धने गृहउद्योग या विषयावर सदर संशोधन निशाद बानो मजिदखाँ पठाण संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाच्या वाणिज्य पदवी अभ्यासक्रमाच्या अंतर्गत परीक्षेसाठी अनिवार्य प्रकल्प अहवाल माझ्या मार्गदर्शनाखाली परीश्रम पूर्वक पूर्ण केला असून हा प्रकल्प अहवाल परीक्षेसाठी सादर करण्याच्या योग्यतेचा आहे.

करीता प्रमाणपत्र देण्यात येत आहे.

मार्गदर्शक

ठिकाण : मोर्शी

दिनांक : 20/5/22

प्रा. बी. आर. साद

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की निशाद बानो मजिदखाँ पठाण ही विद्यार्थीनी भारतीय महाविद्यालयातील वाणिज्य विभागाचे सत्र २०२१-२२ चा नियमित विद्यार्थीनी आहे. आमच्या अनुमतीने वाणिज्य विभागातील ई-कॉमर्स या अभ्यासक्रमाचा एक भाग म्हणून मोर्शी येथील हळद, मिरची, धने गृहउद्योग विषयावर प्रकल्प अहवाल त्यांनी प्रा.बी.आर.साद यांच्या मार्गदर्शनाखाली पूर्ण केला.

सदर प्रकल्प अहवाल संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ अमरावती अंतर्गत येणाऱ्या भारतीय महाविद्यालय मोर्शी येथील वाणिज्य पदवी (बी कॉम भाग-३ सेमी.-६) च्या अभ्यासक्रमासाठी सादर करण्याच्या योग्यतेचा आहे.

प्रा.व्ही.व्ही. खांडेकर
(वाणिज्य विभाग प्रमुख)
भारतीय महाविद्यालय मोर्शी

डॉ. एस बी बिजवे
(प्राचार्य)
भारतीय महाविद्यालय मोर्शी

प्राचार्य
भारतीय महाविद्यालय
मोर्शी,जि.अमरावती

ठिकाण : मोर्शी

दिनांक : २०/ ५ /२०२२

प्रतिज्ञापत्र

मी प्रतिज्ञापूर्वक निवेदन करते कीं, हळद, मिरची, धने हा गृहउद्योग प्रकल्प विषय अहवाल माझा स्वतंत्र व अभ्यासपूर्ण कृती असून हा प्रकल्प अहवाल परीक्षेसाठी प्रस्तुत करण्यात येत आहे.

सदर प्रकल्प अहवाल भारतीय महाविद्यालय मोर्शी मधून संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाच्या बी.कॉम.भाग-३ सेमिस्टर-६ शैक्षणीक सत्र २०२१-२२ अभ्यासक्रम परीक्षेसाठीप्रा.बी.आर.साद यांच्या मार्गदर्शनाखाली मी सादर करीत आहे.

संशोधनकर्ती

Nishad Pathan.

निशाद बानो मजिदखाँ पठाण

बी कॉम भाग-३, सेमि.-६

ऋणनिर्देश

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ अमरावती अंतर्गत भारतीय महाविद्यालय मोर्शी येथील वाणिज्य अभ्यासक्रमातील अनिवार्य भाग म्हणून हा प्रकल्प अहवाल सादर करतांना मला अत्यंत आनंद होत आहे.

हळद, मिरची, धने गृहउद्योग या विषयाची निवड करतांना माझ्या मनात असणारी लघूउद्योग विषयी ची माहिती जाणून घेण्याची ईच्छा व आजच्या स्पर्धात्मक व्यापाराच्या युगात स्वतंत्र चढाओढ असल्यामुळे त्या बाबत माहिती करुन घेणे अत्यावश्यक असल्यामुळे याचा अभ्यास करुन संशोधन केले आहे.

या प्रकल्प अहवालासाठी प्रा.बी.आर.साद यांचे अचूक मार्गदर्शन मला अनमोल ठरले. त्यांच्या मार्गदर्शना शिवाय हा शोध अहवाल पूर्णत्वास येणे शक्य नव्हते. त्यांचा मी मन:पूर्वक आभारी आहे.

या प्रकल्प अहवालासाठी योग्य असे मार्गदर्शन करणारे प्राचार्य डॉ एस. बी. बिजवे आणि विभाग प्रमुख प्रा.व्ही.व्ही.खांडेकर यांचे मी मनापासून आभार मानते.

तसेच माझे वाणिज्य विभागाचे प्रा.डी.एन.काळे यांनी जे मार्गदर्शन केले त्यांचे सुध्दा मी आभार मानतो. त्याच बरोबर हळद, मिरची, धने गृहउद्योगाचे मालक श्री. सुनिल रामरावजी खवले यांचे सहकार्य लाभले असल्यामुळे मी त्याचा आभारी आहे.

तसेच हा प्रकल्प अहवाल पूर्ण करण्याकरीता टंकलेखनाचे काम कमीत कमी वेळात व उत्कृष्ठरित्या करुन दिल्याबद्दल सौ. रुपाली तिवारी, यांचाही मी आभारी आहे.

तसेच ज्यांनी या संशोधन प्रकल्पा करीता प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सहकार्य केले, अश्या सर्वांचा मी आभारी आहे.

संशोधनकर्ती

निशाद बानो मजिदखाँ पठाण

बी कॉम भाग-३, सत्र ६

प्रस्तावना

आजच्या खुल्या अर्थव्यवस्थेमध्ये भारतात मोठया प्रमाणात औद्योगिकीकरणाला चालना मिळाली आहे. जागतिकीकरणाच्या व स्पर्धेच्या युगात प्रत्येक व्यापारी, लहान उद्योजक आपल्या मालाला बाजारपेठ मिळावी या साठी प्रयत्न करीत असतो. बाजारपेठ प्राप्त करण्या करीता व व्यापारातील ताण कमी करण्यासाठी आज मोठया प्रमाणावर संगणकाचा वापर करण्यात येत आहे. आज इंटरनेटच्या वापरातून मोठया प्रमाणावर वस्तू व सेवांची खरेदी विक्री होत आहे. त्यामुळे आज ई-कॉमर्स चा वापर व्यापारी क्षेत्र व सेवाक्षेत्र या मध्ये मोठया प्रमाणावर होत आहे.

आधुनिक काळात व्यवसायाच्या क्षेत्रात अनेक बदल घडून येत आहे. या तंत्रज्ञानाच्या साह्याने ग्राहकांना नवनविन सुविधा उपलब्ध करुन दिल्या जात आहे. या व्दारे कंपनी / व्यापारी / उद्योजक आपला स्तर उंचावून आपल्या मालाची विक्री करुन ग्राहकांना आपल्याकडे आकर्षित करतात. स्पर्धात्मक युगात प्रगती करण्यासाठी नविन तंत्रज्ञान एक प्रभावी माध्यम ठरत आहे.

हळद, मिरची, धने या गृहउद्योगाची स्थापना ही २००५ या वर्षी झाली आहे व या गृहउद्योगाने अल्पावधीतच शहरामध्ये आपल्या व्यवसायाची प्रंगती केली आहे.

विषय निवडीची कारणे :

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाचे बी कॉम भाग-३, सत्र-६ ई-वाणिज्याची मुलतत्वे या विषयावर उद्योजकांना भेट देवून प्रकल्प अहवाल तयार करणे आवश्यक केले आहे. विद्यार्थ्यांना आवड निर्माण व्हावी त्या साठी त्यांना योग्य विषय निवडता यावा,त्या संबंधी विस्तृत माहिती गोळा करता यावी आणि त्याच प्रमाणे इतरांनाही त्याचा फायदा व्हावा हा त्या मागचा उद्देश आहे.

भारतात वाढत्या बेरोजगारी मुळे मनुष्याला आपल्या पायावर उभे राहण्यासाठी लघू उद्योग किंवा कुटीर उद्योग स्थापन करणे आवश्यक आहे. आपल्या देशात लोकसंख्येच्या तुलनेत रोजगार अल्प असून आजच्या युवकांना तर नोकरीच हवी असते, त्यांचे लक्ष लघु उद्योग व कुटीर उद्योगा कडे वळवून नोकरीला पर्यायी असा उदरनिर्वाहाचा धंदा मिळाला पाहीजे ही भावना त्यांच्या मध्ये रुजविणे, हा या प्रकल्प अहवाल तयार करण्याचा उद्देश आहे.

माझा हा विषय निवडण्याचे कारण असे आहे कीं, मी या प्रकल्प अहवालामध्ये लघुउद्योगाचे अहवाल समजावून आजच्या बेरोजगारीची समस्या सोडविण्यासाठी जर स्वत: लघूउद्योग सुरु केला तर त्याला रोजगार मिळू शकतो.

वरील सर्व गोष्टींचा सखोल विचार करुन मी हा विषय अहवाला साठी निवडला आहे.

संशोधन पध्दती :

आधुनिक युग हे तंत्रज्ञानाचे युग आहे. त्याच प्रमाणे स्पर्धात्मक युग असल्याने मोठ्या प्रमाणावर व्यवसायात बदल होत आहे. कुठल्याही विषयाचे संशोधन करीत असतांना नियोजित कार्य कसे चालते, व त्यावर पुन्हा-पून्हा शोध घेवून विचार करण्यात येते. अश्या प्रकारे करण्यात येणाऱ्या क्रियेतून संशोधनाचा खरा अर्थ स्पष्ट होतो.

संशोधनाचा आढावा :

कोणत्याही विषयाचे संशोधन वैधानिक आधारावर जो पर्यंत करु शकत नाही, तो पर्यंत आवश्यक परीणाम चांगल्या प्रकारे मिळू शकत नाही. तेंव्हा संशोधनाची योग्य पध्दत निश्चीत करणे आवश्यक आहे.

मी या लघू उद्योगाचा विचार करुन प्रत्यक्ष मुलाखत या संशोधन पध्दतीवर भर दिला आहे.

प्रत्यक्ष मुलाखत :

मुलाखत म्हणजे संबंधीत व्यक्तीशी प्रत्यक्ष संभाषण किंवा चर्चा, विषयाला अनुसरुन तथ्ये गोळा करणे होय. मी या उद्योगाला प्रत्यक्ष जाऊन व्यवसाय मालकाशी प्रत्यक्ष भेट घेतली व त्यांच्याशी विचार विनीमय करुन माहिती गोळा केली.

प्रश्नावली :

प्रत्यक्ष मुलाखत घेतांना मी प्रश्नावलीचे स्वरुप तयार करुन त्यांना विचारलेल्या प्रश्नांची योग्य उत्तरे मिळविण्याचा पूरेपूर प्रयत्न केला आहे. कागदोपत्री प्राप्त होणाऱ्या माहिती वर अवलंबून न राहता प्रत्यक्ष भेट देवून व त्यांना प्रश्न करुन योग्य असे उत्तरे घेवून माहिती गोळा केली आहे.

उद्योग म्हणजे काय ?

उत्पादीत वस्तू ग्राहकांपर्यंत पोहोचविण्याचे माध्यम असे उद्योगाचे वर्णन करता येईल. एक किंवा अनेक व्यक्तींनी एका ठिकाणी येवून त्यामध्ये मोठया प्रमाणावर भांडवल गुंतवणूक करुन तसेच यंत्रसामुग्री बसवून मोठया प्रमाणावर उत्पादन घेवून ते ग्राहकांपर्यंत पोहोचविणे याला उद्योग असे म्हणता येईल.

१) उद्योगाची माहिती :

हळद, मिरची, धने गृहउद्योग हा विद्याविहार कॉलनी मोर्शी, जि.अमरावती या ठिकाणी आहे. या उद्योगाची जागा ही व्यवसाय मालकांच्या स्वत:च्या मालकीची आहे. व्यवसाय मालकाचे नांव श्री. सुनिल रामरावजी खवले, विद्याविहार कॉलनी १५/१, मोर्शी, जि.अमरावती या पत्यावर हे राहतात. हा व्यवसाय रोजगार निर्मीतीसाठी अत्यंत मुबलक आणि सोईस्कर असा व्यवसाय आहे.

२) जागा :

हा उद्योग कमी जागेमध्ये सुध्दा करता येतो. या उद्योगासाठी जास्त जागेची आवश्यकता असते, परंतू जागेच्या कमतरतेमुळे व आर्थिकदृष्ट्या कमकुवत असल्यामुळे १८० चौरस फुट एवढ्या आकाराच्या खोलीत हा व्यवसाय सुरु करण्यात आलेला आहे. या जागेत व्यवसाय मालक यशस्वीरित्या आपला व्यवसाय करु शकतो. तसेच या जागेची किंमत ही १,५०,००० रुपये इतकी आहे.

३) भांडवल :

हा उद्योग २००५ मध्ये सुरु करण्यात आला. हळद, मिरची, धने या गृहउद्योगाला लागणारे भांडवल हे व्यावसायिकाच्या मालकीचे भांडवल आहे. या उद्योगात व्यवसाय मालकाचे रु ८५,००० इतके भांडवल गुंतविलेले होते. आता हा उद्योग या भांडवलाच्या आधारे यशस्वीरित्या सुरळीत चालत आहे.

४) साधन सामुग्री व उपकरणे :

हळद, मिरची, धने गृहउद्योग तसेच ओला व खडा मसाला या करीता विविध प्रकारच्या यंत्र सामुग्रीची आवश्यकता असते. या उद्योगामध्ये सहा प्रकारची यंत्रे उपलब्ध आहेत. यात उपलब्ध असलेल्या विविध यंत्राव्दारे विविध प्रकारचे मसाले उत्पादीत होतात.

५) विज :

या उद्योगात, उद्योजकाला विज बिल ५०० रु. ते ७०० रु. प्रमाणे वार्षिक ६००० रु. ते ८४००/- इतके येते.

६) कामाचे स्वरुप :

या उद्योगामध्ये व्यवसाय मालक हे स्वत:च कार्यरत आहेत. कोणत्याही प्रकारचा कामगार वर्ग नियुक्त करण्यात आलेला नाही. या व्यवसायामध्ये ६ प्रकारची यंत्रे उपयोगात आणली जातात.

१) हळद मशिन
२) मिरची मशिन
३) धने मशिन
४) ओला मसाला मशिन
५) खडा मसाला मशिन
६) इतर मशिन

७) कच्चा मालाचे स्वरुप

हळद, मिरची, धने या गृहउद्योगात कच्चा माल हा शेतीमधून मिळतो. तरी व्यावसायीक हा शेतातून किंवा बाजारपेठेतून कच्चा मालाची पूर्तता करतो.

८) मसाले तयार करण्याची प्रक्रिया :

१) सर्व प्रथम स्विचऑन करावे.

२) नंतर मशिनरी सुरु करावी.

३) जे मसाले तयार करावयाचे आहे, तो कच्चा माल मशिनरी मध्ये टाकावे

४) त्या नंतर ते मसाले मशिनव्दारे तयार होवून निघतात.

५) त्या नंतर मसाल्याची योग्य प्रकारे पॅकींग करुन ते बाजारपेठेत/घरापर्यंत पोहोचविल्या जाते.

वरील प्रमाणे मसाले तयार करण्याची ही प्रक्रिया आहे.

९) माल तयार करण्यासाठी लागणारा खर्च :

व्यावसायिकाला माल तयार करण्या करीता लागणाऱ्या खर्चाचे पूढील प्रमाणे विश्लेषण केले आहे

१) व्यावसायिकाला त्यांच्या व्यवसायामध्ये ३ प्रकारचे मसाले लागतात.

मालाचे नांव	वजन किलो मध्ये	रुपये
हळद	१ किलो	२००
मिरची	१ किलो	१५०
धने	१ किलो	८०

२) मसाले तयार करण्याचा खर्च

मालाचे नांव	वजन किलो मध्ये	रुपये
हळद	१ किलो	२०
मिरची	१ किलो	२०
धने	१ किलो	२०

३) मसाले तयार झाल्यानंतर मालाची एकूण किंमत :

मालाचे नांव	वजन किलो मध्ये	दर रुपये		खर्च प्रति किलो		मालाची एकुण किमत
हळद	१ किलो	२००	+	२०	=	२२०
मिरची	१ किलो	१५०	+	२०	=	१७०
धने	१ किलो	८०	+	२०	=	१००

४) इतर मसाले

ओला मसाला तयार करुन देण्या करीता २० रु प्रतिकिलो प्रमाणे दर आकारल्या जातात.

खडा मसाला तयार करुन देण्याकरीता ३० रु प्रतिकिलो प्रमाणे दर आकारल्या जातात.

महिन्यातून १५ दिवसाचे उत्पन्न या मसाल्यातून मिळते.

५) इतर मसाल्यातून मिळणारे वार्षिक उत्पन्न :

ओला मसाला	३०० रु.	१२ महिन्या करीता	= ३,६०० रु.
खडा मसाला	४५० रु.	१२ महिन्या करीता	= ५,४०० रु.

६) मशिन दुरुस्ती खर्च :

दरमहा रु. ६०० प्रमाणे, कामगार रु १५० प्रमाणे

१०) महिन्याचे मसाला उद्योगा पासून उत्पन्न :

मालाचे नांव	दरमहा उत्पादन किलो मध्ये	दर रुपये किलो मध्ये	मासिक उत्पन्न रुपयात	वार्षिक उत्पन्न रुपयात
हळद	१० किलो	२२०	२,२००	२६,४००
मिरची	५० किलो	१७०	८,५००	१,०२,०००
धने	१० किलो	१००	१,०००	१२,०००
एकूण			११,७००	१,४०,४००

११) मजूरी आणि मानधन :

व्यवसायिकाची मजूरी दरमहा रु ३००० प्रंमाणे वाषिक ३६,००० रु. आहे.

१२) ऑनलाईन पेमेंट :

व्यवसायामध्ये मसाले तयार करुन ते ग्राहकापर्यंत पोहोचवून त्याचे पेमेंट ऑनलाईन पध्दतीने प्राप्त करुन घेण्यात येते.

नफा तोटा पत्रक :

(३१ मार्च २०२२ या वर्षा करीता)

विवरण (खर्च)	राशी .	विवरण (उत्पन्न)	राशी
१) विज बिल	६,०००	उत्पन्न ग्राहकांपासुन	१,४०,४००
२) किरकोळ खर्च	३,०००		
३) मशिन सर्विसिंग खर्च	९,०००		
४) भांडवलावरील व्याज	६,८००		
५) व्यवसाय मालकाचे वेतन (स्वत: काम करतात)	३६,०००		
शुध्द नफा	**७९,६००**		
एकूण	**१,४०,४००**		**१,४०,४००**

व्यावसायिकाला वर्षाचा एकंदर नफा ७९,६०० रु. एवढा मिळतो.

निष्कर्ष :

हळद, मिरची, धने या गृहउद्योगाला दिनांक ७/५/२०२२ शनिवार रोजी भेट दिली व ती EOE या विषयांतर्गत होती.

या उद्योगाला प्रत्यक्ष भेट देवून असा निष्कर्ष निघतो की, हळद,मिरची, धने हा गृहउद्योग कमी जागेमध्ये स्थापन करता येतो. इतर व्यवसाया प्रमाणे या उद्योगाकरीता आवश्यक यंत्र किंवा सामुग्रीची आवश्यकता असते. या उद्योंगा करीता अतिरिक्त श्रमीकांची किंवा कामगारांची आवश्यकता भासत नाही. स्वत: उद्योजक या मध्ये कार्यरत राहून कामगारावरील खर्चाची बचत सुध्दा करु शकतो. मसाला उद्योगा मध्ये कमी भांडवली खर्च करुन जास्त नफा प्राप्त केल्या जाऊ शकतो.

मसाला तयार करणे हा एक असा उद्योग आहे जो स्वयंरोजगाराला प्रोत्साहन करतो आणि बेरोजगारीचे प्रमाण कमी करतो.

अशा प्रकारे श्री सुनिल रामरावजी खवले यांच्या उद्योगाला भेट दिल्यानंतर आम्हाला या उद्योगाची माहिती दिली आणि त्यांनी आम्हाला बहूमोल असे मार्गदर्शन केले.

Naishad Pathan.

आपला विद्यार्थी

(बी.कॉम.भाग-३, सत्र-६)

गृह उद्योग व्यावसायिका कडून माहिती प्राप्त करुन घेत असतांना

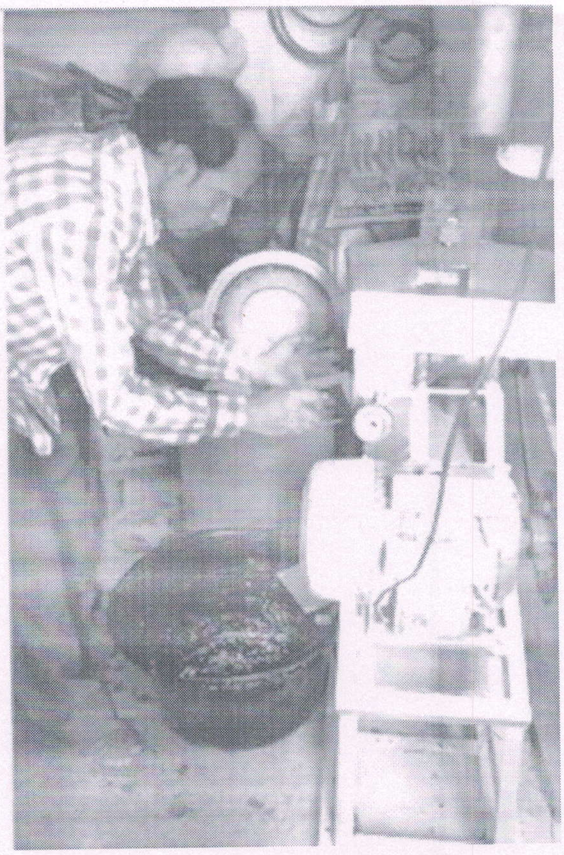

गृह उद्योगातून उत्पादन प्रक्रिया करीत असतांना गृहउद्योगाचे मालक

हळद, मिरची, धने गृहउद्योगाला भेट दिल्यावर गृहउद्योगाचे मालक यांच्या सोबत विद्यार्थी.

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की, कु. पल्लवी संतोष मेटकर ही विद्यार्थीनी भारतीय महाविद्यालयातील वाणिज्य विभागाचे सत्र 2021–22 च्या नियीमत विद्यार्थीनी आहे. आमच्या अनुमतीने वाणिज्य विभागातील ई–कॉमर्स या अभ्यासक्रमाचा एक भाग म्हणून मोर्शी येथे हळद, मिरची, धने गृह उद्योग विषयावर प्रकल्प अहवाल त्यांनी प्राध्यापक बी. आर. साद यांच्या मार्गदर्शनाखाली पुर्ण केला.

सदर प्रकल्प अहवाल संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती अंतर्गत येणाऱ्या भारतीय महाविद्यालय, मोर्शी येथे वाणिज्य पदवी (बी.कॉम. भाग–3, सत्र 6) च्या अभ्यासक्रमासाठी सादर करण्याच्या योग्यतेचा आहे.

प्रा. व्ही. व्ही. खांडेकर
(वाणिज्य विभाग प्रमख)
भारतीय महाविद्यालय, मोर्शी

डॉ. एस बी बिजवे
(प्राचार्य)
भारतीय महाविद्यालय मोर्शी
Principal
Bhartiya Mahavidyalaya
Morshi

ठिकाण : मोर्शी

दिनांक : 21 / 05 / 2022

प्रस्तावना

आजच्या खुल्या अर्थव्यवस्थेमध्ये भारतात मोठया प्रमाणात औद्योगिकीकरणाला चालना मिळाली आहे. जागतिकीकरणाच्या व स्पर्धेच्या युगात प्रत्येक व्यापारी, लहान उद्योजक आपल्या मालाला बाजारपेठ मिळावी या साठी प्रयत्न करीत असतो. बाजारपेठ प्राप्त करण्या करीता व व्यापारातील ताण कमी करण्यासाठी आज मोठया प्रमाणावर संगणकाचा वापर करण्यात येत आहे. आज इंटरनेटच्या वापरातून मोठया प्रमाणावर वस्तू व सेवांची खरेदी विक्री होत आहे. त्यामुळे आज ई-कॉमर्स चा वापर व्यापारी क्षेत्र व सेवाक्षेत्र या मध्ये मोठया प्रमाणावर होत आहे.

आधुनिक काळात व्यवसायाच्या क्षेत्रात अनेक बदल घडून येत आहे. या तंत्रज्ञानाच्या साह्याने ग्राहकांना नवनविन सुविधा उपलब्ध करुन दिल्या जात आहे. या व्दारे कंपनी / व्यापारी / उद्योजक आपला स्तर उंचावून आपल्या मालाची विक्री करुन ग्राहकांना आपल्याकडे आकर्षित करतात. स्पर्धात्मक युगात प्रगती करण्यासाठी नविन तंत्रज्ञान एक प्रभावी माध्यम ठरत आहे.

हळद, मिरची, धने या गृहउद्योगाची स्थापना ही २००५ या वर्षी झाली आहे व या गृहउद्योगाने अल्पावधीतच शहरामध्ये आपल्या व्यवसायाची प्रंगती केली आहे.

विषय निवडीची कारणे :

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाचे बी कॉम भाग-३, सत्र-६ ई-वाणिज्याची मुलतत्वे या विषयावर उद्योजकांना भेट देवून प्रकल्प अहवाल तयार करणे आवश्यक केले आहे. विद्यार्थ्यांना आवड निर्माण व्हावी त्या साठी त्यांना योग्य विषय निवडता यावा,त्या संबंधी विस्तृत माहिती गोळा करता यावी आणि त्याच प्रमाणे इतरांनाही त्याचा फायदा व्हावा हा त्या मागचा उद्देश आहे.

भारतात वाढत्या बेरोजगारी मुळे मनुष्याला आपल्या पायावर उभे राहण्यासाठी लघू उद्योग किंवा कुटीर उद्योग स्थापन करणे आवश्यक आहे. आपल्या देशात लोकसंख्येच्या तुलनेत रोजगार अल्प असून आजच्या युवकांना तर नोकरीच हवी असते, त्यांचे लक्ष लघु उद्योग व कुटीर उद्योगा कडे वळवून नोकरीला पर्यायी असा उदरनिर्वाहाचा धंदा मिळाला पाहीजे ही भावना त्यांच्या मध्ये रुजविणे, हा या प्रकल्प अहवाल तयार करण्याचा उद्देश आहे.

माझा हा विषय निवडण्याचे कारण असे आहे कीं, मी या प्रकल्प अहवालामध्ये लघुउद्योगाचे अहवाल समजावून आजच्या बेरोजगारीची समस्या सोडविण्यासाठी जर स्वत: लघूउद्योग सुरु केला तर त्याला रोजगार मिळू शकतो.

वरील सर्व गोष्टींचा सखोल विचार करुन मी हा विषय अहवाला साठी निवडला आहे.

संशोधन पध्दती :

आधुनिक युग हे तंत्रज्ञानाचे युग आहे. त्याच प्रमाणे स्पर्धात्मक युग असल्याने मोठ्या प्रमाणावर व्यवसायात बदल होत आहे. कुठल्याही विषयाचे संशोधन करीत असतांना नियोजित कार्य कसे चालते, व त्यावर पुन्हा-पून्हा शोध घेवून विचार करण्यात येते. अश्या प्रकारे करण्यात येणाऱ्या क्रियेतून संशोधनाचा खरा अर्थ स्पष्ट होतो.

संशोधनाचा आढावा :

कोणत्याही विषयाचे संशोधन वैधानिक आधारावर जो पर्यंत करु शकत नाही, तो पर्यंत आवश्यक परीणाम चांगल्या प्रकारे मिळू शकत नाही. तेंव्हा संशोधनाची योग्य पध्दत निश्चीत करणे आवश्यक आहे.

मी या लघू उद्योगाचा विचार करुन प्रत्यक्ष मुलाखत या संशोधन पध्दतीवर भर दिला आहे.

प्रत्यक्ष मुलाखत :

मुलाखत म्हणजे संबंधीत व्यक्तीशी प्रत्यक्ष संभाषण किंवा चर्चा, विषयाला अनुसरुन तथ्ये गोळा करणे होय. मी या उद्योगाला प्रत्यक्ष जाऊन व्यवसाय मालकाशी प्रत्यक्ष भेट घेतली व त्यांच्याशी विचार विनीमय करुन माहिती गोळा केली.

प्रश्नावली :

प्रत्यक्ष मुलाखत घेतांना मी प्रश्नावलीचे स्वरुप तयार करुन त्यांना विचारलेल्या प्रश्नांची योग्य उत्तरे मिळविण्याचा पूरेपूर प्रयत्न केला आहे. कागदोपत्री प्राप्त होणाऱ्या माहिती वर अवलंबून न राहता प्रत्यक्ष भेट देवून व त्यांना प्रश्न करुन योग्य असे उत्तरे घेवून माहिती गोळा केली आहे.

उद्योग म्हणजे काय ?

उत्पादीत वस्तू ग्राहकांपर्यंत पोहोचविण्याचे माध्यम असे उद्योगाचे वर्णन करता येईल. एक किंवा अनेक व्यक्तींनी एका ठिकाणी येवून त्यामध्ये मोठया प्रमाणावर भांडवल गुंतवणूक करुन तसेच यंत्रसामुग्री बसवून मोठया प्रमाणावर उत्पादन घेवून ते ग्राहकांपर्यंत पोहोचविणे याला उद्योग असे म्हणता येईल.

१) उद्योगाची माहिती :

हळद, मिरची, धने गृहउद्योग हा विद्याविहार कॉलनी मोर्शी, जि.अमरावती या ठिकाणी आहे. या उद्योगाची जागा ही व्यवसाय मालकांच्या स्वत:च्या मालकीची आहे. व्यवसाय मालकाचे नांव श्री. सुनिल रामरावजी खवले, विद्याविहार कॉलनी १५/१, मोर्शी, जि.अमरावती या पत्यावर हे राहतात. हा व्यवसाय रोजगार निर्मीतीसाठी अत्यंत मुबलक आणि सोईस्कर असा व्यवसाय आहे.

२) जागा :

हा उद्योग कमी जागेमध्ये सुध्दा करता येतो. या उद्योगासाठी जास्त जागेची आवश्यकता असते, परंतू जागेच्या कमतरतेमुळे व आर्थिकदृष्ट्या कमकुवत असल्यामुळे १८० चौरस फुट एवढ्या आकाराच्या खोलीत हा व्यवसाय सुरु करण्यात आलेला आहे. या जागेत व्यवसाय मालक यशस्वीरित्या आपला व्यवसाय करु शकतो. तसेच या जागेची किंमत ही १,५०,००० रुपये इतकी आहे.

३) भांडवल :

हा उद्योग २००५ मध्ये सुरु करण्यात आला. हळद, मिरची, धने या गृहउद्योगाला लागणारे भांडवल हे व्यावसायिकाच्या मालकीचे भांडवल आहे. या उद्योगात व्यवसाय मालकाचे रु ८५,००० इतके भांडवल गुंतविलेले होते. आता हा उद्योग या भांडवलाच्या आधारे यशस्वीरित्या सुरळीत चालत आहे.

४) साधन सामुग्री व उपकरणे :

हळद, मिरची, धने गृहउद्योग तसेच ओला व खडा मसाला या करीता विविध प्रकारच्या यंत्र सामुग्रीची आवश्यकता असते. या उद्योगामध्ये सहा प्रकारची यंत्रे उपलब्ध आहेत. यात उपलब्ध असलेल्या विविध यंत्राव्दारे विविध प्रकारचे मसाले उत्पादीत होतात.

५) विज :

या उद्योगात, उद्योजकाला विज बिल ५०० रु. ते ७०० रु. प्रमाणे वार्षिक ६००० रु. ते ८४००/- इतके येते.

६) कामाचे स्वरुप :

या उद्योगामध्ये व्यवसाय मालक हे स्वत:च कार्यरत आहेत. कोणत्याही प्रकारचा कामगार वर्ग नियुक्त करण्यात आलेला नाही. या व्यवसायामध्ये ६ प्रकारची यंत्रे उपयोगात आणली जातात.

१) हळद मशिन
२) मिरची मशिन
३) धने मशिन
४) ओला मसाला मशिन
५) खडा मसाला मशिन
६) इतर मशिन

७) कच्चा मालाचे स्वरुप

हळद, मिरची, धने या गृहउद्योगात कच्चा माल हा शेतीमधून मिळतो. तरी व्यावसायीक हा शेतातून किंवा बाजारपेठेतून कच्चा मालाची पूर्तता करतो.

८) मसाले तयार करण्याची प्रक्रिया :

१) सर्व प्रथम स्विचऑन करावे.

२) नंतर मशिनरी सुरु करावी.

३) जे मसाले तयार करावयाचे आहे, तो कच्चा माल मशिनरी मध्ये टाकावे

४) त्या नंतर ते मसाले मशिनव्दारे तयार होवून निघतात.

५) त्या नंतर मसाल्याची योग्य प्रकारे पॅकींग करुन ते बाजारपेठेत/घरापर्यंत पोहोचविल्या जाते.

वरील प्रमाणे मसाले तयार करण्याची ही प्रक्रिया आहे.

९) माल तयार करण्यासाठी लागणारा खर्च :

व्यावसायिकाला माल तयार करण्या करीता लागणाऱ्या खर्चाचे पूढील प्रमाणे विश्लेषण केले आहे

१) व्यावसायिकाला त्यांच्या व्यवसायामध्ये ३ प्रकारचे मसाले लागतात.

मालाचे नांव	वजन किलो मध्ये	रुपये
हळद	१ किलो	२००
मिरची	१ किलो	१५०
धने	१ किलो	८०

२) मसाले तयार करण्याचा खर्च

मालाचे नांव	वजन किलो मध्ये	रुपये
हळद	१ किलो	२०
मिरची	१ किलो	२०
धने	१ किलो	२०

३) मसाले तयार झाल्यानंतर मालाची एकूण किंमत :

मालाचे नांव	वजन किलो मध्ये	दर रुपये		खर्च प्रति किलो		मालाची एकुण किमत
हळद	१ किलो	२००	+	२०	=	२२०
मिरची	१ किलो	१५०	+	२०	=	१७०
धने	१ किलो	८०	+	२०	=	१००

४) इतर मसाले

ओला मसाला तयार करुन देण्या करीता २० रु प्रतिकिलो प्रमाणे दर आकारल्या जातात.

खडा मसाला तयार करुन देण्याकरीता ३० रु प्रतिकिलो प्रमाणे दर आकारल्या जातात.

महिन्यातून १५ दिवसाचे उत्पन्न या मसाल्यातून मिळते.

५) इतर मसाल्यातून मिळणारे वार्षिक उत्पन्न :

ओला मसाला	३०० रु.	१२ महिन्या करीता	= ३,६०० रु.
खडा मसाला	४५० रु.	१२ महिन्या करीता	= ५,४०० रु.

६) मशिन दुरुस्ती खर्च :

दरमहा रु. ६०० प्रमाणे, कामगार रु १५० प्रमाणे

१०) महिन्याचे मसाला उद्योगा पासून उत्पन्न :

मालाचे नांव	दरमहा उत्पादन किलो मध्ये	दर रुपये किलो मध्ये	मासिक उत्पन्न रुपयात	वार्षिक उत्पन्न रुपयात
हळद	१० किलो	२२०	२,२००	२६,४००
मिरची	५० किलो	१७०	८,५००	१,०२,०००
धने	१० किलो	१००	१,०००	१२,०००
एकूण			११,७००	१,४०,४००

११) मजूरी आणि मानधन :

व्यवसायिकाची मजूरी दरमहा रु ३००० प्रंमाणे वाषिक ३६,००० रु. आहे.

१२) ऑनलाईन पेमेंट :

व्यवसायामध्ये मसाले तयार करुन ते ग्राहकापर्यंत पोहोचवून त्याचे पेमेंट ऑनलाईन पध्दतीने प्राप्त करुन घेण्यात येते.

नफा तोटा पत्रक :

(३१ मार्च २०२२ या वर्षा करीता)

विवरण (खर्च)	राशी .	विवरण (उत्पन्न)	राशी
१) विज बिल	६,०००	उत्पन्न ग्राहकांपासुन	१,४०,४००
२) किरकोळ खर्च	३,०००		
३) मशिन सर्विसिंग खर्च	९,०००		
४) भांडवलावरील व्याज	६,८००		
५) व्यवसाय मालकाचे वेतन (स्वत: काम करतात)	३६,०००		
शुध्द नफा	**७९,६००**		
एकूण	**१,४०,४००**		**१,४०,४००**

व्यावसायिकाला वर्षाचा एकंदर नफा ७९,६०० रु. एवढा मिळतो.

निष्कर्ष :

हळद, मिरची, धने या गृहउद्योगाला दिनांक ७/५/२०२२ शनिवार रोजी भेट दिली व ती EOE या विषयांतर्गत होती.

या उद्योगाला प्रत्यक्ष भेट देवून असा निष्कर्ष निघतो की, हळद,मिरची, धने हा गृहउद्योग कमी जागेमध्ये स्थापन करता येतो. इतर व्यवसाया प्रमाणे या उद्योगाकरीता आवश्यक यंत्र किंवा सामुग्रीची आवश्यकता असते. या उद्योंगा करीता अतिरिक्त श्रमीकांची किंवा कामगारांची आवश्यकता भासत नाही. स्वत: उद्योजक या मध्ये कार्यरत राहून कामगारावरील खर्चाची बचत सुध्दा करु शकतो. मसाला उद्योगा मध्ये कमी भांडवली खर्च करुन जास्त नफा प्राप्त केल्या जाऊ शकतो.

मसाला तयार करणे हा एक असा उद्योग आहे जो स्वयंरोजगाराला प्रोत्साहन करतो आणि बेरोजगारीचे प्रमाण कमी करतो.

अशा प्रकारे श्री सुनिल रामरावजी खवले यांच्या उद्योगाला भेट दिल्यानंतर आम्हाला या उद्योगाची माहिती दिली आणि त्यांनी आम्हाला बहूमोल असे मार्गदर्शन केले.

आपला विद्यार्थी

Aarti v.n.

(बी.कॉम.भाग-३, सत्र-६)

गृह उद्योग व्यावसायिका कडून माहिती प्राप्त करुन घेत असतांना

गृह उद्योगातून उत्पादन प्रक्रिया करीत असतांना गृहउद्योगाचे मालक

हळद,. मिरची, धने गृहउद्योगाला भेट दिल्यावर गृहउद्योगाचे मालक यांच्या सोबत विद्यार्थी.

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की, कु. प्रियंका गजानन काळे ही विद्यार्थीनी भारतीय महाविद्यालयातील वाणिज्य विभागाचे सत्र 2016–17 च्या नियीमत विद्यार्थीनी आहे. आमच्या अनुमतीने वाणिज्य विभागातील ई–कॉमर्स या अभ्यासक्रमाचा एक भाग म्हणून मोर्शी येथे दत्ता ब्रिक्स उद्योग विषयावर प्रकल्प अहवाल त्यांनी प्राध्यापक बी. आर. साद यांच्या मार्गदर्शनाखाली पुर्ण केला.

सदर प्रकल्प अहवाल संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती अंतर्गत येणाऱ्या भारतीय महाविद्यालय, मोर्शी येथे वाणिज्य पदवी (बी.कॉम. भाग–3) च्या अभ्यासक्रमासाठी सादर करण्याच्या योग्यतेचा आहे.

प्रा. व्ही. व्ही. खांडेकर
(वाणिज्य विभाग प्रमख)
भारतीय महाविद्यालय, मोर्शी

Principal
Bharatiya Mahavidyalaya
Morshi, Dist. Amravati (M.S.)

श्री. जी. एस. मेश्राम
(प्राचार्य)
भारतीय महाविद्यालय, मोर्शी

ठिकाण : मोर्शी

दिनांक : 26 / 4 /2017

प्रस्तावना :-

आजच्या खुल्या अर्थव्यवस्थेमध्ये भारतात मोठ्या प्रमाणावर औद्योगिकरणाला चालना मिळाली आहे. जागतिकरणाच्या व स्पर्धेच्या युगात प्रत्येक व्यापारी, लहान उद्योजक, आपल्या मालाला बाजारपेठ मिळावी यासाठी प्रयत्न करत असतो बाजारपेठ प्राप्त करण्यासाठी व व्यापारातील ताण कमी करण्यासाठी आज मोठ्या प्रमाणावर संगणकाचा वापर करण्यात येत आहे. आज इंटरनेटच्या वापरातून मोठ्या प्रमाणावर वस्तू व सेवांची खरेदी-विक्री होत आहे. त्यामुळे आज ई-कॉमर्सचा वापर व्यापारी क्षेत्र व सेवा क्षेत्र यामध्ये मोठ्या प्रमाणावर होत आहे.

आधुनिक काळात व्यवसायाच्या क्षेत्रात अनेक बदल घडून येत आहे. इतर क्षेत्रा प्रमाणे व्यवसायामध्ये नवनवीन अवलंब केला जात आहे. या तंत्रज्ञानाच्या सहायाने ग्राहकांना नव-नवीन सेवा सुविधा उपलब्ध करून दिल्या जात आहे. याद्वारे कंपनी / व्यापारी / उद्योजक आपला स्तर उंचावून आपल्या मालाची विक्री करून ग्राहकांना आपल्याकडे आर्कषीत करते. स्पर्धात्मक युगात प्रगती करण्यासाठी नवीन तंत्रज्ञान एक प्रभावी माध्यम ठरत आहे.

झेरॉक्स मशिन उद्योगाचा व्यवसाय १९९५ यावर्षी सुरू केला आहे व या व्यवसायाने अल्पावधीतच शहरामध्ये चांगला जम बसविला आहे. उत्तोरत्तर हा व्यवसाय प्रगती पथावर आहे.

विषय निवडीची कारणे :-

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठाचे बी कॉम भाग-३ सेमि-५ ई वाणिज्याची मुलतत्वे या विषयावर उद्योजकांना भेट देवून प्रकल्प अहवाल तयार करणे आवश्यक केले आहे. विद्यार्थ्यांना आवड निर्माण व्हावी त्यासाठी त्यांना योग्य विषय निवडता यावा. त्या संबंधी विस्तृत माहिती गोळा करता यावी आणि त्याचप्रमाणे इतरांनाही त्याचा फायदा व्हावा हा त्यामागचा उद्देश आहे.

भारतात वाढत्या बेरोजगारीमुळे मनुष्याला आपल्या पायावर उभे राहण्यासाठी लघूउद्योग किंवा कुटीरउद्योग स्थापन करने आवश्यक आहे. आपल्या देशात लोकसंख्येच्या तुलनेत रोजगार अल्प असुन आजच्या युवकांना तर नोकरीच हवी असते. त्यांचे लक्ष लघुउद्योग व कुटीरउद्योगाकडे वळवून नोकरीला पर्यायी असा उद्निर्वाहाचा धंदा मिळाला पाहीजे ही भावना त्यांच्यामध्ये रूजविणे हा प्रकल्प अहवाल तयार करण्याचा उद्देश आहे.

माझा हा विषय निवडण्याचे कारण असे की, मी या प्रकल्प अहवालामध्ये लघुउद्योगाचे महत्व समजावून आजच्या बेरोजगारीची समस्या सोडविण्यासाठी जर स्वतः लघुउद्योग सुरू केला तर त्याला रोजगार मिळू शकतो.

गांधीजीने म्हटले आहे काम न करता अन्न खाणे गुन्हा आहे. म्हणून काम करण्यास कसली भिती आहे. आज टाटा, बिर्ला, अंबानी, अदाणी बनण्याचे स्वप्न प्रत्येक व्यक्ती पाहतो. परंतू त्यासाठी त्यांनी जी मेहनत घेतली त्याकडे प्रत्येक युवा बेरोजगाराने लक्ष देणे गरजेचे आहे.

वरील सर्व गोष्टीचा सखोल विचार करून मी हा विषय अहवालासाठी निवडला आहे.

संशोधन पध्दती :-

आधुनिक युग हे तंत्रज्ञानाचे युग आहे. त्याचप्रमाणे स्पर्धात्मक युग असल्याने मोठ्या प्रमाणावर व्यवसायात बदल होत आहे. कुठल्याही विषयाचे संशोधन करीत असताना नियोजीत कार्य कसे चालते व त्यावर पुन्हा-पुन्हा शोध घेवून विचार करण्यात येते. अशाप्रकारे करण्यात येणाऱ्या क्रियेतून संशोधनाचा खरा अर्थ स्पष्ट होतो.

संशोधनाचा आढावा :-

कोणत्याही विषयाचे संशोधन वैधानिक आधारावर जोपर्यंत करू शकत नाही तोपर्यंत आवश्यक परीणाम आणि चांगल्या प्रकारे माहीती मिळू शकत नाही. तेव्हा संशोधनाची योग्य पध्दती निश्चित करणे आवश्यक आहे.

मी या लघु / कुटीर उद्योगाचा विचार करून प्रत्यक्ष मुलाखत या संशोधन पध्दतीवर भर दिला आहे.

प्रत्यक्ष मुलाखत :-

मुलाखत म्हणजे संबंधीत व्यक्तीशी प्रत्यक्ष संभाषण किंवा चर्चा विषयाला अनुसरून तथ्थे गोळा करणे होय. मी या उद्योगाला प्रत्यक्ष जावून व्यवसाय मालकाची व कारागीरांशी तसेच मॅनेजर यांच्या प्रत्यक्ष भेटी घेतल्या व त्यांच्याशी विचार विनिमय करून माहिती गोळा केली.

प्रश्नावली :-

प्रत्यक्ष मुलाखत घेताना मी प्रश्नावलीचे स्वरूप तयार करून त्यांना विचारलेल्या प्रश्नांची योग्य उत्तरे मिळविण्याचा पुरेपुर प्रयत्न केला. कागदोपत्री प्राप्त होणाऱ्या माहीतीवर अवलंबून न राहता प्रत्यक्ष भेट देवून व त्यांना प्रश्न करून योग्य असे उत्तरे घेवून माहिती गोळा केली.

उद्योग म्हणजे काय ?

उत्पादीत वस्तू ग्राहकापर्यंत पोहचविण्याचे माध्यम असे उद्योगाचे वर्णन करता येईल. एक किंवा अनेक व्यक्तीनी एका ठिकाणी येवून त्यामध्ये मोठ्या प्रमाणावर भांडवल गुंतवणुक करून तसेच यंत्र सामुग्री बसवून मोठ्या प्रमाणावर उत्पादन घेवून ते ग्राहकांच्या माहिती प्रमाणे पोहचविने याला उद्योग म्हणता येईल.

१) उद्योगाची माहिती :-

झेरॉक्स मशिन उद्योग हा लाहोटी कॉम्प्लेक्स, मेन रोड मोर्शी जि. अमरावती या ठिकाणी आहे. या उद्योगाची जागा ही स्वतःच्या मालकीची आहे. उद्योगाच्या मालकाचे नाव :- श्री. सुरज प्रभाकरराव विधळे पत्ता :- मालवीय गार्डन एस.ए.एस. या पत्यावर ते राहतात. हा उद्योग रोजगार निर्मितीसाठी अत्यंत मुबलक आणि सोईस्कर असा उद्योग आहे.

उद्योग नाव - झेरॉक्स मशिन उद्योग

२) जागा :-

या उद्योगाला जास्त जागेची आवश्यकता नसते. हा उद्योग कमी जागा वापरून सुध्दा या उद्योगाचा उद्योजक चांगल्या प्रकारे व्यवसाय करून नफा मिळवू शकतो. या उद्योगासाठी व्यवसाय मालकाला एक खोली १५० चौ फुट इतकी जागा आणि त्या दुकानाच्या जागेची किंमत २,५०,०००/- रू. आहे या जागेमध्ये व्यवसाय मालक यशस्वीरित्या आपला व्यवसाय करू शकतो.

३) भांडवल :-

झेरॉक्स मशिन उद्योगासाठी लागणारे भांडवल हे व्यवसायिकाच्या मालकीचे भांडवल आहे. या उद्योगामध्ये व्यवसाय मालकाने ५,००,०००/- रू. इतके भांडवल गुंतविले होते. आता हा उद्योग या भांडवलाच्या आधारे यशस्वीरित्या चालतो आहे.

४) कामाचे स्वरूप :-

या उद्योगामध्ये व्यवसाय मालक स्वत: त्या कामगारांसोबत काम करतो. आणि एक कामगार सुध्दा कामाला लावला आहे. त्या व्यवसायामध्ये ३ प्रकाराच्या मशिनीचा उपयोग केला जातो.

त्या मशिनचे नाव :-

१) स्कॅनर

२) झेरॉक्स

३) रिको

५) कच्चा माल :-

झेरॉक्स मशिन उद्योगामध्ये व्यवसायिक व्यवसायामध्ये ३ प्रकारच्या पेजेसचा उपयोग केला जातो.

१) लिगल

२) A४

३) A३

त्याचबरोबर शाईचा उपयोग घेतला जातो आणि प्लास्टिक पाऊचचा लॅमिलेशनसाठी उपयोग घेतल्या जातो. माल उद्योजक मोर्शी मधुनच घेतो.

६) पाणी :-

या उद्योगामध्ये पाण्याचा वापर केला जात नाही. परंतू उद्योग मालकाला कामगारांसाठी पिण्यासाठी दररोज दोन बॅरेल (कॅन) पाणी वापरल्या जाते. त्या कॅनची किंमत प्रती कॅन २० रू. आहे.

७) विज :-

या उद्योगामध्ये उद्योजकाला वीज बिल १००० रू. लागते वार्षीक १२,०००/- रूपये.

झेरॉक्स काढण्याची प्रक्रीया :-

१) सर्व प्रथम स्वीच ऑन करावे.

२) नंतर मशीन सुरू करावी.

३) मशीनचा वरचा भाग म्हणजेच ADF उचलावे.

४) ज्या कागदाची झेरॉक्स पाहीजे तो ADF मध्ये ठेवावा.

५) ADF चा भाग खाली ठेवून आपल्याला जितक्या प्रती पाहीजे त्याचा क्रमांकाची बटन प्रेस करावी.

६) आपोआपच स्कॅनचा भाग सुरू होवून त्या कागदाची झेरॉक्स मशीनमध्ये काढल्या जाते.

७) वरील प्रक्रीया पूर्ण झाल्यावर डीलीवरी युनिटद्वारे आपल्याला झेरॉक्स प्राप्त होते.

वरील प्रमाणे झेरॉक्स काढण्याची प्रक्रीया आहे. समजा, झेरॉक्स वरील अनावश्यक शाई काढावयाची असेल तर मशीनला एक भाग इरेझिंग मशिन काढून टाकता येते.

माल तयार करण्यासाठी लागणारा खर्च :-

व्यावसाईकाला माल तयार करण्यासाठी लागणाऱ्या खर्चाचे पुढीलप्रमाणे विश्लेषण केले आहे.

व्यावसाईकाला त्याच्या व्यवसायामध्ये तिन प्रकारचे पेज लागते

१) लिगल - २२० प्रती रिम

२) A४ - १८० प्रती रिम

३) A३ - ४५० प्रती रिम

तसेच शाई २५० रू.

मशिन सर्व्हीसिंग खर्च १००० रू. महीना

कामगार १ मजुर २५० रू दिवस

महिन्याचे बजेट :-

१) लिगल पेज खर्च	-	२२० X १/२ X ३० =	३,३००
२) A४ पेज खर्च	-	१८० X २ X ३० =	१०,८००
३) A३ पेज खर्च	-	४५० X १/४ X ३० =	३,३७५
			१७,४७५ रू.

ग्राहकांना कॉपी काढून देत असतांना A४ साठी साधारणतः १.५० रू. प्रती कॉपी घेतली जाते

लिगल साठी सुध्दा १.५० रू. प्रती कॉपी घेतली जाते.

A३ साठी साधारणः ३ रू. प्रती कॉपी घेतली जाते.

महिन्याचे झेरॉक्स कॉपीपासुन उत्पन्न :-

१) लिगल पेज एका पॅकमध्ये ४५० येते

४५० X १.५० X ३० = २०,२५०

२) A४ पेज एका पॅकमध्ये ४५० येते

२ पॅक X ९०० X १.५० X ३० = ४०,५००

३) A३ पेज एका पॅकमध्ये ४५० येते

४५० X १/४ X २.५० X ३० = ८,४३७

६९,१८७

महिन्याला साधारणतः पेजेस खर्च १७,४७५ येतो सर्व सुट्या वगैरे धरून व्यवसाय साधारण : ११ महिने चालतो हा सर्व ११ महिन्याचा १७,४७५ X ११ = १,९२,२२५ सर्व झेरॉक्स कॉपीपासुन उत्पन्न ११ महिन्याचे ६९,१३७ X ११ = ७,६०,५०७

एका कामगाराची वार्षिक मजुरी २५० X ३० X १२ = ९०,०००

व्यवसाय मालकाची स्वतःची मजुरी ५०० X ३० X १२ = १,८०,०००

भांडवलावरील व्याज ११०० X १२	१३,२००
मशीन सर्व्हीसिंग खर्च वार्षिक	१५,०००
पिण्याचे पाणी २ कॅन X २० X ३० X १२	१४,४००
अवक्षयन मशिनवरील	३,५००
बिजेचे बिल १००० X १२	१२,०००
दुकान भाडे २००० X १२	२४,०००
किरकोळ खर्च ४०० X१२	४,८००

नफा-तोटा पत्रक

तपशिल (खर्च)	रू.	तपशिल (उत्पन्न)	रू.
		झेरॉक्स कॉपी उत्पन्न	७,६०,५०७
पेजेस खर्च	१,९२,२२५		
कामगार मजुरी	९,०००		
व्यवसाय मालक पगार	१८,०००		
भांडवलावरील व्याज	१३,२००		
मशिन सर्व्हीसिंग खर्च	१५,०००		
पिण्याचे पाणी	१४,४००		
अवक्षयन	३,५००		
विज बिल	१२,०००		
दुकान भाडे	२४,०००		
किरकोळ खर्च	४,८००		
शुध्द नफा	२,११,३८२		
	७,६०,५०७		७,६०,५०७

व्यवसाईकाला वर्षाचा एकंदर नफा २,११,३८२ रूपये मिळतो.

निष्कर्ष :-

विधळे झेरॉक्स या उद्योगाला ०५/१०/२०१९ ला रविवार ला EOE या विषयाअंतर्गत विधळे झेरॉक्स या ठिकाणी भेट दिली.

यावरून पुढील प्रमाणे निष्कर्ष आम्हाला उद्योगाच्या प्रत्यक्ष भेटीमध्ये आढळून आले. झेरॉक्स काढणे हा एक असा उद्योग आहे की या उद्योगाला कमी जागेमध्येही प्रस्थापीत करता येते. या उद्योगामध्ये श्रमिक हे कमी प्रमाणात लागतात. व्यवसायिक हा स्वत:ही या व्यवसायामध्ये काम करू शकतो.

झेरॉक्स मशिन उद्योगामध्ये कमी भांडवलाची गुंतवणुक करून नफा मिळवू शकतो. इतर व्यवसायाप्रमाणे या उद्योगामध्ये जास्त अवजड यंत्राची आवश्यकता नसते. एका मशिनद्वारे आपण काम करून नफा मिळवू शकतो.

झेरॉक्स मशिन व्यवसायामध्ये अतिरिक्त खर्च जास्त प्रमाणावर करावा लागत नाही.

हा झेरॉक्स काढणे असा उद्योग आहे जो स्वयरोजगारला प्रोत्साहित करतो जो बेरोजगारीचे प्रमाण कमी करतो. या उद्योगामुळे कामगारांना रोजगार मिळून रोजगार निर्मिती होते.

अशाप्रकारे श्री. सुरज प्रभाकरराव विधळे यांच्या झेरॉक्स मशिन उद्योगाला भेट दिल्यानंतर त्यांनी आम्हाला या उद्योगाबद्दल माहिती दिली आणि त्यांनी आम्हाला बहुमोल असे मार्गदर्शन केले.

त्याबद्दल आम्ही त्यांचे आभार मानतो.

आपला विद्यार्थी

PGkale

(बी.कॉम. भाग-३ सेमी.-५)

झेरॉक्स मशिन बद्दल माहिती सांगतांना व प्रात्याक्षिक स्वत: व्यवसाय मालक करून दाखवितांना

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती

भारतीय महाविद्यालय मोर्शी

प्रकल्प अहवाल

विषय : हळद, मिरची, धने गृहउद्योग

-: मार्गदर्शक :-

प्रा. बी. आर. साद
भारतीय महाविद्यालय मोर्शी

-: सादरकर्ता :-

तेजस राजेंद्र देशमुख

(बी.कॉम.भाग-३, सेमिस्टर-६)

भारतीय महाविद्यालय,
मोर्शी

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते कीं, मोर्शी येथील हळद, मिरची, धने गृहउद्योग या विषयावर सदर संशोधन तेजस राजेंद्र देशमुख संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाच्या वाणिज्य पदवी अभ्यासक्रमाच्या अंतर्गत परीक्षेसाठी अनिवार्य प्रकल्प अहवाल माझ्या मार्गदर्शनाखाली परीश्रम पूर्वक पूर्ण केला असून हा प्रकल्प अहवाल परीक्षेसाठी सादर करण्याच्या योग्यतेचा आहे.

करीता प्रमाणपत्र देण्यात येत आहे.

मार्गदर्शक

ठिकाण : मोर्शी

दिनांक : 20/5/22

प्रा.बी. आर. साद

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की तेजस राजेंद्रं देशमुख हा विद्यार्थी भारतीय महाविद्यालयातील वाणिज्य विभागाचे सत्र २०२१-२२ चा नियमित विद्यार्थी आहे. आमच्या अनुमतीने वाणिज्य विभागातील ई-कॉमर्स या अभ्यासक्रमाचा एक भाग म्हणून मोर्शी येथील हळद, मिरची, धने गृहउद्योग विषयावर प्रकल्प अहवाल त्यांनी बी.आर.साद यांच्या मार्गदर्शनाखाली पूर्ण केला.

सदर प्रकल्प अहवाल संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ अमरावती अंतर्गत येणाऱ्या भारतीय महाविद्यालय मोर्शी येथील वाणिज्य पदवी (बी कॉम भाग-३ सेमी.-६) च्या अभ्यासक्रमासाठी सादर करण्याच्या योग्यतेचा आहे.

प्रा.व्ही.व्ही. खांडेकर
(वाणिज्य विभाग प्रमुख)
भारतीय महाविद्यालय मोर्शी

डॉ. एस बी बिजवे
(प्राचार्य)
भारतीय महाविद्यालय मोर्शी
Principal
Bhartiya Mahavidyalaya
Morshi

ठिकाण : मोर्शी

दिनांक : 20 / 5 /२०२२

प्रतिज्ञापत्र

मी प्रतिज्ञापूर्वक निवेदन करतो कीं, हळद, मिरची, धने हा गृहउद्योग प्रकल्प विषय अहवाल माझा स्वतंत्र व अभ्यासपूर्ण कृती असून हा प्रकल्प अहवाल परीक्षेसाठी प्रस्तुत करण्यात येत आहे.

सदर प्रकल्प अहवाल भारतीय महाविद्यालय मोर्शी मधून संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाच्या बी.कॉम.भाग-३ सेमिस्टर-६ शैक्षणीक सत्र २०२१-२२ अभ्यासक्रम परीक्षेसाठी बी.आर.साद यांच्या मार्गदर्शनाखाली मी सादर करीत आहे.

RDeshmukh

संशोधनकर्ता

तेजस राजेंद्र देशमुख
बी कॉम भाग-३, सेमि.-६

ऋणनिर्देश

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ अमरावती अंतर्गत भारतीय महाविद्यालय मोर्शी येथील वाणिज्य अभ्यासक्रमातील अनिवार्य भाग म्हणून हा प्रकल्प अहवाल सादर करतांना मला अत्यंत आनंद होत आहे.

हळद, मिरची, धने गृहउद्योग या विषयाची निवड करतांना माझ्या मनात असणारी लघूउद्योग विषयी ची माहिती जाणून घेण्याची ईच्छा व आजच्या स्पर्धात्मक व्यापाराच्या युगात स्वतंत्र चढाओढ असल्यामुळे त्या बाबत माहिती करुन घेणे अत्यावश्यक असल्यामुळे याचा अभ्यास करुन संशोधन केले आहे.

या प्रकल्प अहवालासाठी बी.आर.साद यांचे अचूक मार्गदर्शन मला अनमोल ठरले. त्यांच्या मार्गदर्शना शिवाय हा शोध अहवाल पूर्णत्वास येणे शक्य नव्हते. त्यांचा मी मन:पूर्वक आभारी आहे.

या प्रकल्प अहवालासाठी योग्य असे मार्गदर्शन करणारे प्राचार्य डॉ एस. बी. बिजवे आणि विभाग प्रमुख प्रा.व्ही.व्ही.खांडेकर यांचे मी मनापासून आभार मानते.

तसेच माझे वाणिज्य विभागाचे प्रा.डी.एन.काळे यांनी जे मार्गदर्शन केले त्यांचे सुध्दा मी आभार मानतो. त्याच बरोबर हळद, मिरची, धने गृहउद्योगाचे मालक श्री. सुनिल रामरावजी खवले यांचे सहकार्य लाभले असल्यामुळे मी त्याचा आभारी आहे.

तसेच हा प्रकल्प अहवाल पूर्ण करण्याकरीता टंकलेखनाचे काम कमीत कमी वेळात व उत्कृष्ठरित्या करुन दिल्याबद्दल सौ. रुपाली तिवारी, यांचाही मी आभारी आहे.

तसेच ज्यांनी या संशोधन प्रकल्पा करीता प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सहकार्य केले, अश्या सर्वांचा मी आभारी आहे.

RDeshmukh

संशोधनकर्ता

तेजस राजेंद्र देशमुख

बी कॉम भाग-३, सत्र ६

प्रस्तावना

आजच्या खुल्या अर्थव्यवस्थेमध्ये भारतात मोठया प्रमाणात औद्योगिकीकरणाला चालना मिळाली आहे. जागतिकीकरणाच्या व स्पर्धेच्या युगात प्रत्येक व्यापारी, लहान उद्योजक आपल्या मालाला बाजारपेठ मिळावी या साठी प्रयत्न करीत असतो. बाजारपेठ प्राप्त करण्या करीता व व्यापारातील ताण कमी करण्यासाठी आज मोठया प्रमाणावर संगणकाचा वापर करण्यात येत आहे. आज इंटरनेटच्या वापरातून मोठया प्रमाणावर वस्तू व सेवांची खरेदी विक्री होत आहे. त्यामुळे आज ई-कॉमर्स चा वापर व्यापारी क्षेत्र व सेवाक्षेत्र या मध्ये मोठया प्रमाणावर होत आहे.

आधुनिक काळात व्यवसायाच्या क्षेत्रात अनेक बदल घडून येत आहे. या तंत्रज्ञानाच्या साह्याने ग्राहकांना नवनविन सुविधा उपलब्ध करुन दिल्या जात आहे. या व्दारे कंपनी / व्यापारी / उद्योजक आपला स्तर उंचावून आपल्या मालाची विक्री करुन ग्राहकांना आपल्याकडे आकर्षित करतात. स्पर्धात्मक युगात प्रगती करण्यासाठी नविन तंत्रज्ञान एक प्रभावी माध्यम ठरत आहे.

हळद, मिरची, धने या गृहउद्योगाची स्थापना ही २००५ या वर्षी झाली आहे व या गृहउद्योगाने अल्पावधीतच शहरामध्ये आपल्या व्यवसायाची प्रंगती केली आहे.

विषय निवडीची कारणे :

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाचे बी कॉम भाग-३, सत्र-६ ई-वाणिज्याची मुलतत्वे या विषयावर उद्योजकांना भेट देवून प्रकल्प अहवाल तयार करणे आवश्यक केले आहे. विद्यार्थ्यांना आवड निर्माण व्हावी त्या साठी त्यांना योग्य विषय निवडता यावा,त्या संबंधी विस्तृत माहिती गोळा करता यावी आणि त्याच प्रमाणे इतरांनाही त्याचा फायदा व्हावा हा त्या मागचा उद्देश आहे.

भारतात वाढत्या बेरोजगारी मुळे मनुष्याला आपल्या पायावर उभे राहण्यासाठी लघू उद्योग किंवा कुटीर उद्योग स्थापन करणे आवश्यक आहे. आपल्या देशात लोकसंख्येच्या तुलनेत रोजगार अल्प असून आजच्या युवकांना तर नोकरीच हवी असते, त्यांचे लक्ष लघु उद्योग व कुटीर उद्योगा कडे वळवून नोकरीला पर्यायी असा उदरनिर्वाहाचा धंदा मिळाला पाहीजे ही भावना त्यांच्या मध्ये रुजविणे, हा या प्रकल्प अहवाल तयार करण्याचा उद्देश आहे.

माझा हा विषय निवडण्याचे कारण असे आहे कीं, मी या प्रकल्प अहवालामध्ये लघुउद्योगाचे अहवाल समजावून आजच्या बेरोजगारीची समस्या सोडविण्यासाठी जर स्वत: लघूउद्योग सुरु केला तर त्याला रोजगार मिळू शकतो.

वरील सर्व गोष्टींचा सखोल विचार करुन मी हा विषय अहवाला साठी निवडला आहे.

संशोधन पध्दती :

आधुनिक युग हे तंत्रज्ञानाचे युग आहे. त्याच प्रमाणे स्पर्धात्मक युग असल्याने मोठ्या प्रमाणावर व्यवसायात बदल होत आहे. कुठल्याही विषयाचे संशोधन करीत असतांना नियोजित कार्य कसे चालते, व त्यावर पुन्हा-पून्हा शोध घेवून विचार करण्यात येते. अश्या प्रकारे करण्यात येणाऱ्या क्रियेतून संशोधनाचा खरा अर्थ स्पष्ट होतो.

संशोधनाचा आढावा :

कोणत्याही विषयाचे संशोधन वैधानिक आधारावर जो पर्यंत करु शकत नाही, तो पर्यंत आवश्यक परीणाम चांगल्या प्रकारे मिळू शकत नाही. तेंव्हा संशोधनाची योग्य पध्दत निश्चीत करणे आवश्यक आहे.

मी या लघू उद्योगाचा विचार करुन प्रत्यक्ष मुलाखत या संशोधन पध्दतीवर भर दिला आहे.

प्रत्यक्ष मुलाखत :

मुलाखत म्हणजे संबंधीत व्यक्तीशी प्रत्यक्ष संभाषण किंवा चर्चा, विषयाला अनुसरुन तथ्ये गोळा करणे होय. मी या उद्योगाला प्रत्यक्ष जाऊन व्यवसाय मालकाशी प्रत्यक्ष भेट घेतली व त्यांच्याशी विचार विनीमय करुन माहिती गोळा केली.

३) भांडवल :

हा उद्योग २००५ मध्ये सुरु करण्यात आला. हळद, मिरची, धने या गृहउद्योगाला लागणारे भांडवल हे व्यावसायिकाच्या मालकीचे भांडवल आहे. या उद्योगात व्यवसाय मालकाचे रु ८५,००० इतके भांडवल गुंतविलेले होते. आता हा उद्योग या भांडवलाच्या आधारे यशस्वीरित्या सुरळीत चालत आहे.

४) साधन सामुग्री व उपकरणे :

हळद, मिरची, धने गृहउद्योग तसेच ओला व खडा मसाला या करीता विविध प्रकारच्या यंत्र सामुग्रीची आवश्यकता असते. या उद्योगामध्ये सहा प्रकारची यंत्रे उपलब्ध आहेत. यात उपलब्ध असलेल्या विविध यंत्राव्दारे विविध प्रकारचे मसाले उत्पादीत होतात.

५) विज :

या उद्योगात, उद्योजकाला विज बिल ५०० रु. ते ७०० रु. प्रमाणे वार्षिक ६००० रु. ते ८४००/- इतके येते.

६) कामाचे स्वरुप :

या उद्योगामध्ये व्यवसाय मालक हे स्वत:च कार्यरत आहेत. कोणत्याही प्रकारचा कामगार वर्ग नियुक्त करण्यात आलेला नाही. या व्यवसायामध्ये ६ प्रकारची यंत्रे उपयोगात आणली जातात.

१) हळद मशिन
२) मिरची मशिन
३) धने मशिन
४) ओला मसाला मशिन
५) खडा मसाला मशिन
६) इतर मशिन

प्रश्नावली :

प्रत्यक्ष मुलाखत घेतांना मी प्रश्नावलीचे स्वरुप तयार करुन त्यांना विचारलेल्या प्रश्नांची योग्य उत्तरे मिळविण्याचा पूरेपूर प्रयत्न केला आहे. कागदोपत्री प्राप्त होणाऱ्या माहिती वर अवलंबून न राहता प्रत्यक्ष भेट देवून व त्यांना प्रश्न करुन योग्य असे उत्तरे घेवून माहिती गोळा केली आहे.

उद्योग म्हणजे काय ?

उत्पादीत वस्तू ग्राहकांपर्यंत पोहोचविण्याचे माध्यम असे उद्योगाचे वर्णन करता येईल. एक किंवा अनेक व्यक्तींनी एका ठिकाणी येवून त्यामध्ये मोठया प्रमाणावर भांडवल गुंतवणूक करुन तसेच यंत्रसामुग्री बसवून मोठया प्रमाणावर उत्पादन घेवून ते ग्राहकांपर्यंत पोहोचविणे याला उद्योग असे म्हणता येईल.

१) उद्योगाची माहिती :

हळद, मिरची, धने गृहउद्योग हा विद्याविहार कॉलनी मोर्शी, जि.अमरावती या ठिकाणी आहे. या उद्योगाची जागा ही व्यवसाय मालकांच्या स्वत:च्या मालकीची आहे. व्यवसाय मालकाचे नांव श्री. सुनिल रामरावजी खवले, विद्याविहार कॉलनी १५/१, मोर्शी, जि.अमरावती या पत्यावर हे राहतात. हा व्यवसाय रोजगार निर्मीतीसाठी अत्यंत मुबलक आणि सोईस्कर असा व्यवसाय आहे.

२) जागा :

हा उद्योग कमी जागेमध्ये सुध्दा करता येतो. या उद्योगासाठी जास्त जागेची आवश्यकता असते, परंतू जागेच्या कमतरतेमुळे व आर्थिकदृष्ट्या कमकुवत असल्यामुळे १८० चौरस फुट एवढ्या आकाराच्या खोलीत हा व्यवसाय सुरु करण्यात आलेला आहे. या जागेत व्यवसाय मालक यशस्वीरित्या आपला व्यवसाय करु शकतो. तसेच या जागेची किंमत ही १,५०,००० रुपये इतकी आहे.

३) मसाले तयार झाल्यानंतर मालाची एकूण किंमत :

मालाचे नांव	वजन किलो मध्ये	दर रुपये		खर्च प्रति किलो		मालाची एकुण किमत
हळद	१ किलो	२००	+	२०	=	२२०
मिरची	१ किलो	१५०	+	२०	=	१७०
धने	१ किलो	८०	+	२०	=	१००

४) इतर मसाले

ओला मसाला तयार करुन देण्या करीता २० रु प्रतिकिलो प्रमाणे दर आकारल्या जातात.

खडा मसाला तयार करुन देण्याकरीता ३० रु प्रतिकिलो प्रमाणे दर आकारल्या जातात.

महिन्यातून १५ दिवसाचे उत्पन्न या मसाल्यातून मिळते.

५) इतर मसाल्यातून मिळणारे वार्षिक उत्पन्न :

ओला मसाला	३०० रु.	१२ महिन्या करीता	= ३,६०० रु.
खडा मसाला	४५० रु.	१२ महिन्या करीता	= ५,४०० रु.

६) मशिन दुरुस्ती खर्च :

दरमहा रु. ६०० प्रमाणे, कामगार रु १५० प्रमाणे

१०) महिन्याचे मसाला उद्योगा पासून उत्पन्न :

मालाचे नांव	दरमहा उत्पादन किलो मध्ये	दर रुपये किलो मध्ये	मासिक उत्पन्न रुपयात	वार्षिक उत्पन्न रुपयात
हळद	१० किलो	२२०	२,२००	२६,४००
मिरची	५० किलो	१७०	८,५००	१,०२,०००
धने	१० किलो	१००	१,०००	१२,०००
एकूण			११,७००	१,४०,४००

११) मजूरी आणि मानधन :

व्यवसायिकाची मजूरी दरमहा रु ३००० प्रंमाणे वाषिक ३६,००० रु. आहे.

१२) ऑनलाईन पेमेंट :

व्यवसायामध्ये मसाले तयार करुन ते ग्राहकापर्यंत पोहोचवून त्याचे पेमेंट ऑनलाईन पध्दतीने प्राप्त करुन घेण्यात येते.

नफा तोटा पत्रक :

(३१ मार्च २०२२ या वर्षा करीता)

विवरण (खर्च)	राशी .	विवरण (उत्पन्न)	राशी
१) विज बिल	६,०००	उत्पन्न ग्राहकांपासुन	१,४०,४००
२) किरकोळ खर्च	३,०००		
३) मशिन सर्विसिंग खर्च	९,०००		
४) भांडवलावरील व्याज	६,८००		
५) व्यवसाय मालकाचे वेतन (स्वत: काम करतात)	३६,०००		
शुध्द नफा	**७९,६००**		
एकूण	**१,४०,४००**		**१,४०,४००**

व्यावसायिकाला वर्षाचा एकंदर नफा ७९,६०० रु. एवढा मिळतो.

निष्कर्ष :

हळद, मिरची, धने या गृहउद्योगाला दिनांक ७/५/२०२२ शनिवार रोजी भेट दिली व ती EOE या विषयांतर्गत होती.

या उद्योगाला प्रत्यक्ष भेट देवून असा निष्कर्ष निघतो की, हळद,मिरची, धने हा गृहउद्योग कमी जागेमध्ये स्थापन करता येतो. इतर व्यवसाया प्रमाणे या उद्योगाकरीता आवश्यक यंत्र किंवा सामुग्रीची आवश्यकता असते. या उद्योंगा करीता अतिरिक्त श्रमीकांची किंवा कामगारांची आवश्यकता भासत नाही. स्वत: उद्योजक या मध्ये कार्यरत राहून कामगारावरील खर्चाची बचत सुध्दा करु शकतो. मसाला उद्योगा मध्ये कमी भांडवली खर्च करुन जास्त नफा प्राप्त केल्या जाऊ शकतो.

मसाला तयार करणे हा एक असा उद्योग आहे जो स्वयंरोजगाराला प्रोत्साहन करतो आणि बेरोजगारीचे प्रमाण कमी करतो.

अशा प्रकारे श्री सुनिल रामरावजी खवले यांच्या उद्योगाला भेट दिल्यानंतर आम्हाला या उद्योगाची माहिती दिली आणि त्यांनी आम्हाला बहूमोल असे मार्गदर्शन केले.

आपला विद्यार्थी

Roeshmukh

(बी.कॉम.भाग-३, सत्र-६)

गृह उद्योग व्यावसायिका कडून माहिती प्राप्त करुन घेत असतांना

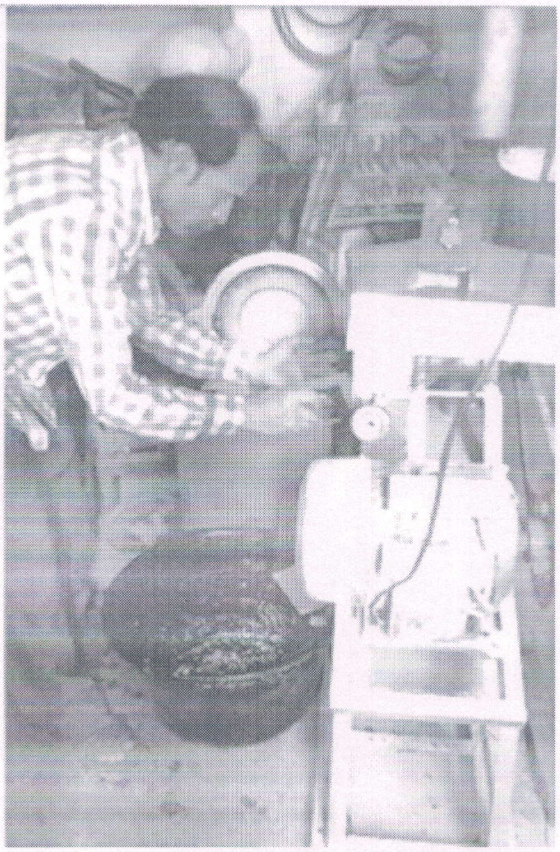

गृह उद्योगातून उत्पादन प्रक्रिया करीत असतांना गृहउद्योगाचे मालक

हळद, मिरची, धने गृहउद्योगाला भेट दिल्यावर गृहउद्योगाचे मालक यांच्या सोबत विद्यार्थी.